Unió Excursionista de Catalunya

1904

2004...

Un segle d'activitats

Revista bimestral
3 euros

excursionisme
Unió Excursionista de Catalunya
Maig - juny 2004 Núm. 320

Mont Valier
senyor de l'Arieja

Tres refugis i un tren sorprenent muntanya • Santa Maria de Terrassa romànic • Itineraris pels voltants de Llívia BTT • Les parets de Yosemite escalada • Vessant sud del pic de Sant Cugat escalada • El Turbó muntanya

UNIÓ EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

ASSOCIACIÓ CATALANA D'ALPINISME I ESQUÍ

CREU DE SANT JORDI 1983

Gran Via de les Corts Catalanes, 576 1r 2a • Telèfon 93 454 32 47 – 08011 Barcelona
www.unioexcursionista.org • e-mail: unexca@terra.es

Membre de la Federació d'Ateneus de Catalunya, Federació Catalana de Càmping i Caravàning, Consell Nacional de Joventut de Catalunya, Federació Catalana d'Entitats Corals i entitat fundadora de la Unió de l'Esport per a tothom de Catalunya.

BARCELONA
Gran Via de les Corts Catalanes, 576 1r 2a
Telèfon 93 454 58 55 – Fax 93 453 11 65
08011 Barcelona
Internet: www.uecbarcelona.org
e-mail: junta@uecbarcelona.org
secretaria@uecbarcelona.org

SANTS
Jocs Florals, 51-53
Telèfon 93 332 54 94 – Fax 93 331 10 12
08014 Barcelona.
Internet: http//:personal1.iddeo.es/uecsants
e-mail: uecsants@retemail.es

OLESA
Vall d'Aran, 2 – Ap. Correus 177
Telèfon 93 778 29 52
08640 Olesa
e-mail: uec_olesa@terra.es

HORTA
Pintor Mir, 16 Tenda 1
Telèfon/Fax 93 358 37 40
08031 Barcelona
Internet: www.uechorta.com
e-mail: uechorta@uechorta.com

MATARÓ
Nou, 29
Telèfon 93 796 14 30
08301 Mataró
Internet: www.geocites.com/uecmataro/
e-mail: uecmataro@telefonica.net

GRÀCIA
Santa Àgata, 30
Telèfon 93 217 56 50
08012 Barcelona
Internet: www.uecgracia.org
e-mail: secretaria.uecgracia@tiscali.es

CORNELLÀ DE LLOBREGAT
Cinema Bel, 13 – Ap. Correus 49
Telèfon 93 377 94 52
08940 Cornellà de Ll.
e-mail: ueccornella@terra.es

BAGÀ
Raval, 18
08695 Bagà

TORTOSA
Argentina, 8
Telèfon 977 44 32 71
43500 Tortosa
internet: www.uectortosa.org
e-mail: info@uectortosa.org

EL PRAT DE LLOBREGAT
Plaça Blanes, 7
Telèfon
08820 El Prat de Llobregat
internet: www.gueb.de/uecprat
e-mail: uecprat@terra.es

VALL DEL TENES
Barcelona, 25
Telèfon 93 841 64 50
08186 Lliçà d'Amunt
e-mail: uecvalltenes@terra.es

Entitats membres de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya.

Refugis:

LA MOLINA – (Xalet i refugi)
Marçal i Laura Tel. 646 744 669 - 972 145 107

REBOST – Bagà
Anna i Marc – Tel. 608 736 714 - 937 591 234

CARO – Alfara de Carles, els Ports
Mari i Mario – Tel. mòbil 617 80 88 16 - 977 267 128

LES CLOTES – Horta de Sant Joan, el Port – *Lliure*

MAS DEL TRONC – Serra de Rubió
Pere Subirana - Tel. 616 134 771

CINQUANTENARI – Baborte – Vall ferrera
Lliure

MATARÓ – Vall de Gerber – *Lliure*

GARRAF – Caseta de bany
UEC de Sants – Tel. 933 325 494

GRÀCIA – Vall d'Airoto – *Lliure*

Terrenys d'acampada:

UARO – Alfara de Carles, els Ports

Rocòdroms:

UEC DE SANTS, HORTA, MATARÓ, TORTOSA I VALL DEL TENES

NORMES DE PUBLICACIÓ

Les persones que vulguin col·laborar amb el seus treballs o opinions a la revista Excursionisme han de tenir present els següents aspectes formals:

Els escrits cal que siguin escrits en català. No han de sobrepassar els 4 fulls (12.000 caràcters). S´han de lliurar amb disquet informàtic o bé mecanografiats. Els articles aniran encapçalats pel títol i firmats pels seus autors. S´hauran d'adjuntar de 4 a 12 fotografies ennumerades (preferiblement en diapositiva), les quals hauran d'anar acompanyades amb el text de peu de fotografia. La resta de material gràfic (croquis, mapes, etc.) lliurat caldrà que també vagi ennumerat i amb el seu corresponent text de peu.

COM ENVIAR ELS ARTICLES A L'EXCURSIONISME?

Demaneu el full per registrar els vostres articles a les secretaries de les vostres respectives entitats i només us restarà enviar-ho a:

Correu postal:
Consell de redacció de la revista *Excursionisme*
Gran Via de les Corts Catalanes, núm. 576 1r 2a
08011 Barcelona

Correu electrònic:
A/E: excursionisme_uec@yahoo.es
Públicitat:publi_excursionisme_uec@yahoo.es

Per a més informació truqueu els dilluns de 5 a 7 de la tarda al Tel. 934 543 247

Butlleta de subscripció

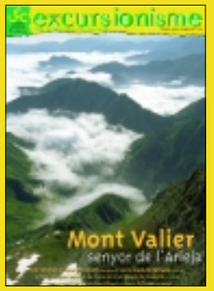

Se subscriu a la revista Excursionisme (*sis números l'any*) per l'import de 15 euros anuals.

Nom: Cognoms:

Adreça postal:

Població: Comarca:

Tel: Fax: Codi postal:

Correu electrònic: DNI:

Dades bancàries:

Entitat Oficina D.C. Número de compte

Signatura:

Data: .....

Podeu fer-nos arribar la subscripció per correu postal, a la redacció de la Revista Excursionisme de la Unió Excursionista de Catalunya.
Gran Via de les Corts Catalanes, 576,1r 2a - 08011 Barcelona. Telèfon 93 454 32 47.
E-mail: excursionisme_uec@yahoo.es

excursionisme

núm. 320
Maig-juny 2004

Editat per:
Unió Excursionista de Catalunya

Direcció:
Manel Miarnau

Subdirecció:
Marc Janeras
Lluís Catasús

Consell de Redacció:
Concepció Arnau, Ramon Boter de Palau, Beatriz Forés, Pasqual Garriga, Jordi Martorell, Bernat Ros, Jaume Ramon i Eduard Soler

Redactor en cap:
Hèctor Verdú

Col.laboradors:
Jordi Lluch,
Jaume de Ramon

Disseny gràfic i croquis:
Robert Masip la nevera ideas frescas

Reproducció digital:
Sorrosal, S.A.

Producció:
Grafime,
Tot Gràfiques Gea, S.L.

Fotografia portada:
Marc Janeras
(Valls de l'Arieja als peus del Trou Noir)

Dipòsit legal:
B-14.822-75

Assessorament lingüístic:
Centre de Normalització Lingüística de Barcelona
Delegació de l'Eixample

excursionisme *és membre de:*

Pàgina web
www.excursionisme.net
Manteniment de la pàgina web:
Maite Sastre

Prohibida la reproducció total o parcial dels textos i fotografies publicades a la revista sense l'expressa autorització dels autors.

Els articles publicats a excursionisme *reflecteixen només l'opinió dels autors, no forçosament la de la UEC.*

D'aquesta revista se n'han editat 4.000 exemplars

Preu exemplar:
3 euros

sumari

Tres refugis i un tren sorprenent 4/8
Travessa circular unint els refugis de Migouélou, Arrémoulit i Larribet
per P. Garriga

Santa Maria de Terrassa 9/11
Redescobrint el romànic del Pallars Jussà
per E. Peidró i J. Sansalvador

Itinerari pels voltants de Llívia 12/14
per T. Llovet

Les parets de Yosemite 16/21
per O. Suñé

La nit de Sant Joan 22/25
Ascensió al Mont Valier i baixada de falles a Isil
per I. Janeras i M. Janeras

Vessant sud del pic de Sant Cugat 26/27
per J. Gelabert

El Turbó, far de ponent 28/29
per J. Mir

des de la junta...2 editorial3 refugis30 glossari33
notícies i activitats34 llengua i muntanya35
l'àlbum36 ressenyes37 novetats editorials 39
webs de muntanya40

El **Fòrum** de les Cultures a Barcelona

Enguany se celebra a Barcelona el Fòrum de les Cultures, cosa que ens ha de permetre conèixer, almenys teòricament, la diversitat de les cultures d'arreu del món.

Diem teòricament perquè ens fa l'efecte d'una fira de mostres, en què tothom exposa els millors gèneres que fabrica o posseeix, un fet que també passa quan visitem turísticament un país i ens mostren el que més els enorgulleix: els millors carrers i monuments de les ciutats i del país, la creació artística i literària de la seva cultura. Això no s'esdevé quan aquests llocs els visita un excursionista, que trepitja el país convivint amb el poble menut, els seus comerços, hostals i mitjans de transport habituals. A casa nostra no són els mateixos els anhels d'un barceloní ben situat que els d'un habitant d'un petit i perdut poble d'alta muntanya.

Les excursions, operacions o expedicions –el nom no fa la cosa- que han caminat per moltes terres d'aquest món saben que no és pas tan bonic ni feliç com sembla. Hi ha moltes mancances a tot arreu. Tant de bo la trobada cultural de Barcelona ens faci obrir els ulls a problemes mundials que existeixen de fa segles i per als quals s'hauria de trobar el desllorigador.

Els nostres problemes i reivindicacions també fa segles que els arrosseguem i afortunadament molt a poc a poc els anem millorant. Mal m'està dir-ho, però, l'excursionisme català ha estat un del factors que han ajudat més a conèixer el territori geogràficament i culturalment, fent aflorar costums i maneres de fer que diferenciaven els pobles, les comarques i el país dels seus veïns històrics, amb el propòsit de donar-los a conèixer i demanant comprensió per la nostra singularitat en el parlar i en la manera de fer, tan respectable com la dels altres, però diferent.

Per això, la Unió Excursionista de Catalunya, col·labora i participa il·lusionadament amb el Fòrum de les Cultures, amb l'esperança que una exposició raonada dels problemes culturals de cada poble obrirà una comprensió més humana a tot el món, aconseguint en el possible una pau i tolerància més estable.

Jaume Ramon i Morros
Vocal d'Afers Culturals de la UEC

El diàleg que ens civilitza

Aquest mes de maig s'inaugura a Barcelona el Fòrum de les cultures 2004. Els esdeveniments de l'11 de març a Madrid i les seves seqüeles han fet palès, de manera desgraciada, la necessitat del diàleg entre cultures que el Fòrum propugna. Diàleg, sí; però amb qui? Entre qui? Òbviament no amb els que pretenen fer de l'amenaça i del terror un argument. No amb aquests, sinó amb els altres. Entre els altres.

Un diàleg la necessitat del qual, cal dir-ho, és prèvia a l'aparició de cap forma de violència. Tenim el llenguatge. Tenim la paraula. En la mesura que esmolem aquesta eina ens civilitzem. I per fer-ho ens cal l'altre. La presència de l'altre ens aporta alhora la necessitat i la possibilitat de civilitzar-nos. Civilització ve del terme llatí *civitas*, ciutat. Fou en el si de les primeres ciutats –fa mil·lenis–, dipòsit i encreuament d'idees, on l'home, immers en el contacte diari fortuït, ple de possibilitats, aprèn el tracte humà, la cortesia i el diàleg. Aquest maig, a Barcelona, es posa de manifest que aquest diàleg ha d'ampliar el seu abast. Avui el ciutadà pot interactuar amb persones d'altres ciutats, d'altres cultures. L'àgora s'ha fet més gran, ara també és de paper imprès o virtual.

L'esclat de la violència com a resposta a conflictes –reals o imaginats– és un altre argument per a una entesa entre cultures. Ens cal el diàleg, el respecte a la diversitat cultural, per a civilitzar-nos –enriquir-nos– però també per aïllar aquells que voldrien el món repartit en illes, o bé els que voldrien un sol continent uniforme. Un diàleg que ens faci prou forts, fins i tot, per establir ponts cap a aquestes mateixes illes i facilitar que algun dia puguin tornar al continent de la diversitat, del respecte i de la civilització.

Des de la UEC, cridats per tradició excursionista pel fet multicultural, ens mostrem optimistes en el moment de la inauguració del Fòrum amb l'esperança que els seus fruits minimitzin els seus defectes –de sobra coneguts– , i pugui ser, de nou una ciutat –Barcelona–, focus de civilització.

El diàleg que ens atorga un futur

La cultura –la manera de fer, de pensar, d'entendre, d'un grup humà– és adquirida, no és innata. Això vol dir que, dins de cada grup, els adults l'han de transferir als joves. D'aquí es desprenen dues necessitats. D'una banda, la necessitat d'un diàleg continuat entre generacions i de l'altra, la necessitat que tothom comprengui el paper de cadascú en aquest diàleg. Si no es donen totes dues circumstàncies es trenca la cadena de transmissió i s'acaba perdent el bagatge cultural.

El capitalisme imperant –que en el seu temps va fer recular una cultura mediterrània més interessada en la qualitat de vida que en la productivitat o en el consum irreflexiu– ha interferit en aquesta relació intergeneracional. Impulsant una publicitat agressiva per tal d'atraure els joves al cercle consumista s'ha creat un món en el qual el jove és el protagonista, el model, el rei. L'adult ha quedat relegat a un paper secundari en aquest món dissenyat per la publicitat.

Ara bé, aquest model que atorga al jove un paper preponderant talla de soca-rel el diàleg necessari per a la transferència de la cultura. Si el jove és el model, és el jove qui, per definició, disposa del coneixement. Quina necessitat tindrà de respectar l'adult?

Aquest risc ens afecta doblement. Ens afecta perquè les circumstàncies històriques del nostre país ens han fet especialment sensibles a les pèrdues culturals i ens afecta perquè també som conscients que en el nostre esport l'actuació inexperta pot comportar no ja una pèrdua cultural abstracta sinó la pèrdua immediata d'una vida.

Fe d'errades
En l'article dedicat al refugi de la Molina de la secció "Refugis" del darrer número, el 319, corresponent a març-abril, l'altitud del refugi no és de 1.480 metres, sinó de 1.503. Així mateix el telèfon és el 972 145 107.

Tres refugis i un tren sorprenent

Travessa circular unint els refugis de **Migouélou, Arrémoulit** i **Larribet**

Text i fotografies de Pasqual Garriga

Quan un porta anys veient determinats punts als mapes i no acaba de trobar ni els companys ni el moment per anar a apaivagar la curiositat que li desperten, arriba un moment en què és millor anar-hi, encara que sigui sol, veure-ho i després explicar-ho als amics.

Aquesta no fou la primera ni serà l'última vegada que he anat sol a descobrir racons del Pirineu, però és que quan es desperta l'esperit explorador que tots portem a dintre, és millor no reprimir-se. Deixar-se vèncer per la curiositat i caminar sol per valls i cims en íntima comunió amb el paisatge és de les experiències més gratificants que hom pot trobar. Ara és el moment de compartir-ho.

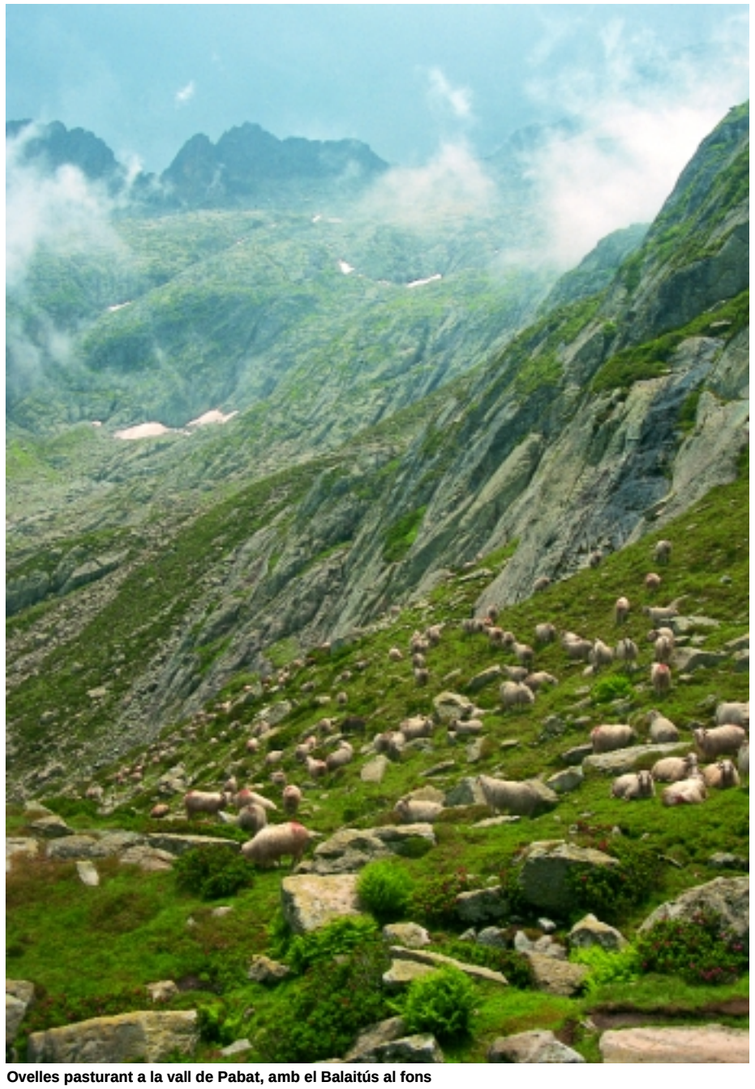

Ovelles pasturant a la vall de Pabat, amb el Balaitús al fons

1a Jornada

Pujada al llac i refugi de Migouélou (2 h 30')

L'accés a la zona es fa per Lourdes i Argelès-Gazost, on cal prendre el trencall cap a la Vall d'Arrens. Més amunt de la població d'Arrens Marsous trobarem la presa de Tech. Quatre quilòmetres més enllà deixarem el cotxe al pla d'Aste, a 1.400 m, una mica abans d'una central hidroelèctrica. El camí de pujada està clarament indicat i ens recorda que entrem al Parc National des Pyrenées, per on discorre tota la travessa. Cal emprendre'l ben mentalitzats, ja que dels nou-cents metres que hem de pujar els primers set-cents es fan per un camí de llaçades curtes contínues i sense pietat per les cames encara fredes. A començaments d'estiu apreciarem la diversitat de flora i l'abundància de gerds i maduixes, una mica prematures. També amb sort veurem, ja ben amunt, algun isard i fins i tot el fugisser ermini.

Cap a la cota 2.100 s'acaben les llaçades i encarem una vall al capdamunt de la qual des de ben lluny descobrim la curiosa represa que tanca el llac de Migouélou. Curiosa perquè és del tipus anomenat presa alveolar, és a dir, que distribueix la pressió de l'aigua en un seguit de petites voltes en comptes d'una de sola. El camí hi passa a tocar, cosa que ens permet apreciar-ne la lletjor, i tot seguit descobrim la silueta del refugi enfilat sobre una roca a la cota 2.278 m.

Malgrat l'època hi ha poca gent, cosa que em permet gaudir de la companyia i conversa del guarda, encara estranyat que un "espagnol" hagi decidit passar per allí. Certament aquest refugi queda separat de les tradicionals travesses pirinenques i qui s'hi arriba és perquè hi va, no perquè li vingui de passada. El sopar generós i deliciós em remetrà les forces gastades en l'ascens. Des d'aquest refugi es poden ascendir en poques hores els cims que envolten el llac; particularment interessants semblen ser el Pic des Tourettes, de 2.771 m, i el de Courouaou, de 2.691 m. També es poden visitar els llacs amagats de Pouey Laun i de Lassiedouat.

El conjunt del llac d'Artouste i l'estació de tren

2a Jornada

Migouélou – Artouste – Arrémoulit (5 a 7 h)

Ben d'hora encaro l´ampli sender que voreja, tot pujant i baixant, l'escarpada riba del llac i al fons de la vall encara el coll d'Artouste. A mà esquerra queda la conca rocallosa que amaga els llacs de Lacarrats, que el guarda m'havia recomanat. El coll d'Artouste a 2.472 m (1h 30') és l'únic punt dèbil d'un llarg cordal de roca que uneix els pics de Tourettes i el de Courouaou. Del coll estant admiro les grans dimensions del llac de Migouélou. A l'altre cantó s'alça un cim esvelt i de perfil amenaçador: és el pic de la Lie, de 2.673 m, confluència de les tres valls que recorreré aquests dies.

Sóc al capdamunt d'una encaixonada vall que amaga els llacs de Carnau, que veig des del coll. Mentre m'hi atanso una gran rapinyaire m'espanta en alçar el vol. Uns metres més enllà descobreixo l'ovella esbudellada que s'estava cruspint. En fi, l'eterna llei de la vida i la mort que aquí també es fa present.

Els llacs de Carnau són solitaris i allunyats de multituds, s'hi respira pau. Una mica més endavant això s'acaba quan la vall s'obre per desembocar a la part alta de la vall de Soussouéou. Mentre passem pel vessant d'aquesta vall veiem els primers arbres, més amunt la presa que tanca el llac d'Artouste, i per sota seu, al vessant oposat, descobrim el traçat del tren convencional (no cremallera) més alt d'Europa. És el gran atractiu turístic d'aquesta vall, que cada any hi acosta milers de persones. A mesura que m'acosto a la presa sota l'atenta mirada del pic de Lurien, vaig sentint els xiulets puntuals dels trens que arriben i se'n van, alhora que vaig descobrint el conjunt turístic d'Artouste. A la presa, a 1.997 m, hi ha un senzill alberg-bar-restaurant que acull els turistes que porta el tren. Els turistes pugen atrets tant pel mitjà de transport com per les vistes i paisatges, en particular cap a la part alta de la vall, on dominen l'horitzó el Palas i el pic d'Arriel. Noranta metres sota la presa hi ha l'estació del "Petit Train d'Artouste" amb el seu cap d'estació, bar-restaurant i botiga de *souvenirs*; un conjunt petit i modern que, inevitablement, desentona amb l'entorn.

Vist el conjunt puc encarar la pujada al refugi d'Arrémoulit, on pretenc dormir. El camí voreja el gran llac

Larribet
80 places. Altitud 2.060 m. Tel. 00 33 05 62 97 25 39. Guardat de l'1 d'abril a 30 de setembre. Propietat del CAF de Lourdes.

Migouélou
41 places. Altitud 2.278 m. Tel 00 33 05 62 97 44 92. Guardat de mig juny a finals de setembre. Servei de restauració. Propietat del Parc National des Pyrenées. Vuit places a la part lliure.

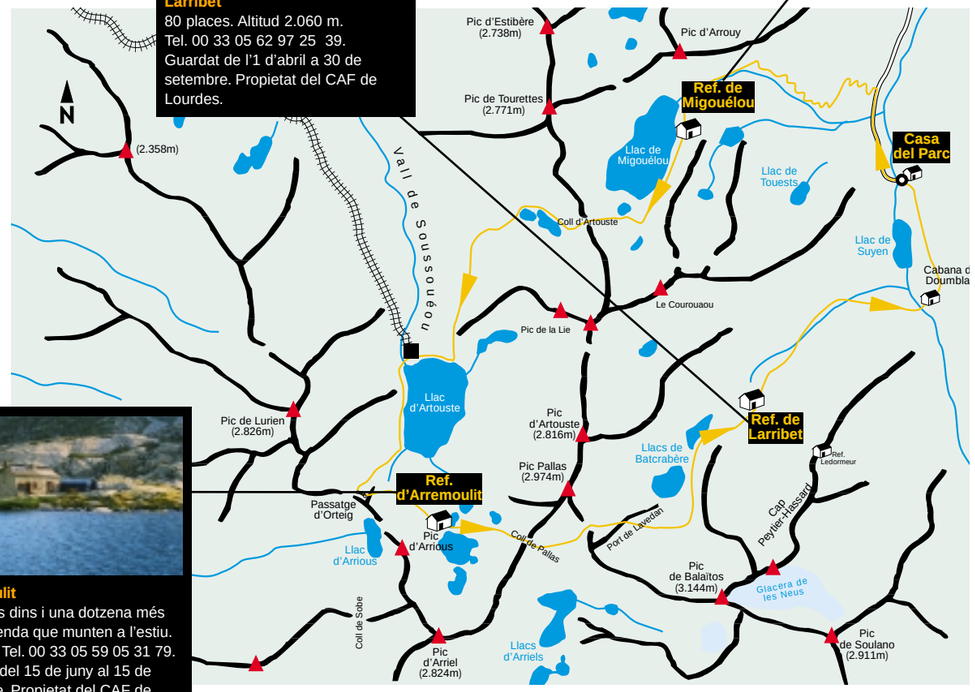

Arremoulit
30 places dins i una dotzena més en una tenda que munten a l'estiu. 2.305 m. Tel. 00 33 05 59 05 31 79. Guardat del 15 de juny al 15 de setembre. Propietat del CAF de Pau. 30 places fora de temporada.

d'Artouste pel flanc dret. Davant, el camí en ziga-zaga que guanya els llacs Arrémoulit per sobre un llom herbós és evident. Malgrat això, quan arribo a un trencall al final de la presa opto per fer una mica de volta. En comptes d'anar directe al refugi que queda a una hora de la desviació, m'enfilo en direcció al coll Arrious, a 2.259 m. Sota el coll s'obre la vall del mateix nom, que davalla a la d'Ossau, a l'altra banda de la qual s'alça l'inconfusible perfil del Midi d'Ossau.

Un curt flanqueig em deixa al desguàs de l'allargat llac d'Arrious, on s'emmiralla l'esvelta agulla del mateix nom; un bon lloc on badar davant de tanta bellesa. Estic molt a prop del refugi, però encara m'espera una petita sorpresa. Entre el llac i el refugi, el camí passa per l'escarpada paret del pic d'Arrious, en un tram tallat a pic sobre un abisme de dos-cents metres equipat amb cadenes i conegut com el Passage d'Orteig. Finalment entenc perquè el mapa tenia aquest tram del camí pintat amb puntets. No tinc altre remei que passar-hi si no vull desfer tot el camí. Amb cura i atenció supero aquest tràngol no apte per als qui pateixen de vertigen. A l'altre costat, ja veig el refugi, tot i que al no ser encara gaire tard opto per oferir-me abans aquella agulla que domina el llac i que des d'on sóc ara ha esdevingut un llom sense dificultat amb una senzilla grimpada al capdamunt.

Del cim del pic d'Arrious, a 2.495 m, admiro de nou el llac, que ara tinc als peus. A llevant s'alcen el Palas i el conjunt Balaitús-Frondellas i quasi a tocar els pics d'Arriel. El sol, ja baix a l'horitzó, impregna aquestes muntanyes de la seva màgica llum d'aquesta hora. Quan arribo al refugi a la riba del llac d'Arrémoulit el guarda és a punt de servir el sopar i m'hi afegeixo. El sostre del menjador és una volta on han pintat els rapinyaires dels Pirineus amb força traça tot donant-li un aire ben pintoresc. El refugi, situat a 2.305 m, és petit i d'una altra època (l'edifici actual data del 1924), cosa que el fa molt acollidor. Havent sopat, el guarda m'explica que en poc temps l'enderrocaran per fer-ne un de nou amb més capacitat, ja que aquest és l'inconvenient que té. Es troba entre tres refugis de molta més capacitat com són Pombie, Respomuso i Larribet, així que en època de gran afluència és una mena de coll d'ampolla per als qui fan llargues travesses. Al capvespre un amic del guarda que ha pujat amb un trombó toca la Cavalcada de les Walkiries, de Richard Wagner, a la porta del refugi, al temps que les parets que tanquen el circ fan que retorni el so al cap d'uns instants. Segur que no ha tocat mai en un amfiteatre tan immens. Quin plaer tot plegat i quina experiència tan insòlita. Em sento afortunat de poder-ne gaudir.

3a Jornada

Arrémoulit – coll de Palas – coll de Lavédan – refugi de Larribet (5 h)

El llac i el pic d'Arrious i al fons l'Arriel

El dia s'aixeca tapat i amenaçador de pluges, així que ben d'hora enfilo la coma que porta al coll de Palas sota el cim del mateix nom. Primer vorejo el llac d'Arrémoulit i després, seguint les indicacions del guarda, segueixo el tub negre que des de l'amagat llac de Palas baixa l'aigua al refugi. La coma és un caos de blocs de granit, com ho serà la major part de l'etapa. En 1h 15' em planto al coll, a 2.517 m. Des d'aquí fins al següent coll trepitjo territori aragonès, a la part alta de la vall d'Arriel, on destaca el gran llac amb forma de vuit que porta el mateix nom. Cal estar atents a les marques vermelles i blanques de GR per no errar el port de Lavédan.

Possiblement és el tram més caòtic i descompost de la ruta. Em moc per una zona d'esquistos lliscants i vermellosos que van contornejant la base del pic de Palas, de 2.974 m. A primers de juliol la neu encara s'arrapa al peu de la llarga muralla que separa aquest cim del Balaitús i on hi ha tres possibles colls per retornar a França. Lavédan, a 2.615 m, és el primer i més proper, però no tan evident com caldria esperar. Seguint les marques amb atenció fem cap a la base d'una xemeneia d'una cinquantena de metres de desnivell en la qual cal grimpar sense por (50' de coll a coll). Al capdamunt contemplem per fi l'altre vessant. Lluny molt avall distingim els dos grans llacs de Batcrabère. El paisatge, dominat en tot moment per la majestuositat del Balaitús, és grandiós i sense cap bri d'herba ni de vida. Tot és granit i caos de blocs.

Seguim les marques de GR que, contornejant el pic de Batcrabère, ens van portant cap al fons de la vall. Primer apareixen els llaquets de Micoulaou i més avall, a 2.180 m, s'albira el gran llac arrodonit de Batcrabère, on hi ha pescadors. El segon llac em sembla molt més estètic a causa del seu contorn allargat que genera tres lòbuls. El camí s'aparta del fons de la vall i s'enfila pel flanc dret fins a deixarnos al capdamunt de la bretxa de la Garenère, que deixa pas a l'àmplia vall de Pabat, on es troba el refugi de Larribet. Baixar de la bretxa és una senzillíssima desgrimpada que dóna pas a una pleta amb aigualls on campen centenars d'ovelles. Allí arrapat a la roca trobem el refugi de Larribet, a 2.060 m. Jo l'havia visitat dotze anys enrere, quan només tenia un pis i el seu aspecte era ben diferent. Malgrat tot, l'ampliació feta a començaments dels noranta ha respectat les formes arrodonides dels vells refugis. Dins, tot és confort i sorprenen els nous dormitoris a la segona planta, compartimentats amb lliteres i armariets individuals... tot un luxe. Després de parlar amb el guarda confirmo la meva intuïció. No n'han omplert mai les 80 places d'ençà de l'ampliació. I és que aquest refugi em sembla que no està en un lloc gaire útil: des d'aquí, tot i ser factible, ningú va a pujar al Balaitús, no és una ruta normal, i el Palas queda encara lluny. En fi, potser no calia tant refugi. Però ja que hi sóc no em vull estar de passar-hi la nit.

L'acollidor menjador del refugi d'Arremoulit

4a Jornada

Larribet – vall d'Arrens (3 h)

La darrera jornada sembla que ha de ser un pur tràmit per acabar de tancar el circuit. Però què n'estic d'equivocat! Tot just deixar el refugi i allunyar-me'n m'adono d'allò que el dia abans m'havia passat desapercebut: el refugi està encinbellat dalt d'unes llastres granítiques que constitueixen una fantàstica balconada sobre la vall de Larribet. Això fa que els qui hi pugen el puguin veure quan encara els falta més d'una hora per arribar-hi. Aquestes llastres donen pas a la vall del mateix nom, encaixonada entre altes parets però encisadora, plena de vida, d'aigua i on és fàcil veure marmotes i encara algun isard.

El camí travessa dos cops per sobre el riu, després fa un petit i perdedor aiguamoll just abans de desembocar a la àmplia vall d'Arrens, on havia deixat el cotxe el primer dia. El camí esdevé de nou evident i a la confluència de les dues valls trobem un orri en perfecte estat de conservació. Uns metres més enllà, a la cota 1.563, trobem la cabana de Doumblas, de nova planta, que substitueix l'orri en les funcions d'aixopluc. La vall d'Arrens puja cap al refugi Ledormeur i cap als colls de Cambalés i de la Peyre Saint Martin

L'orri a l'alta vall d'Arrens

per passar a Respomuso. No ens ha d'estranyar, doncs, que hi hagi força més gent de la que hem anat veient darrerament.

Nosaltres tirem avall i tot seguit admirem l'elegant cascada que el riu Larribet fa en incorporar les seves aigües. Poc més enllà el llac de Suyen és el darrer que veurem; molta gent puja del pàrquing només per gaudir de la seva contemplació. El camí avall és una àmplia pista que s'endinsa per un bosc frondós de pi negre i avets de considerables dimensions, la darrera joia d'aquesta vall. Aquí de nou m'afarto de maduixes just al punt de maduresa i dolçor. Quina apoteosi final per a tots els sentits!

A la sortida del bosc apareix la Maison du Parc, centre d'informació per als qui en aquest punt entren en el parc nacional i punt final de la carretera asfaltada de la vall d'Arrens. Aquí hi ha, a més de cotxes, algun autobús intentant fer la volta. Només em resten uns deu minuts de baixada per l'asfalt per arribar de nou al meu vehicle, el temps just per repassar mentalment i tornar a gaudir del sorprenent camí que estic a punt de tancar.■

Le petit train d'Artouste

Ben segur que a qualsevol persona que li pregunteu quin és el tren més alt d'Europa, sense cremallera, pensarà que és qualsevol dels molts que travessen els Alps. Doncs s'equivoca, ja que aquest honor recau en el Petit Train d'Artouste, que al llarg de 9,5 Km circula gairebé sense desnivell a una alçada mitja de 1.910 m sobre el nivell del mar.

La història del trenet en qüestió arrenca el 1920 quan l'empresa elèctrica Comapgnie du Midi aposta per explotar, a la capçalera de la vall d'Ossau, els 14 milions de metres cúbics d'aigua que cada any surten del llac d'Artouste tot construint aigües avall tres centrals hidroelèctriques esglaonades: la primera sota el pic de Sagette, la segona a Miègebat i la tercera a Laruns. La part més difícil de l'obra és desenvolupa en altura i consisteix a canalitzar sense perdre altura i durant prop de 10 km les aigües del llac pel vessant de la vall de Soussouéou fins a deixar-les caure sobre l'actual llac de Fabrèges. A tal efecte es fa una canalització totalment soterrada i per tal d'abastar els treballs de la presa amb els materials necessaris es comença a construir el 1921 un ferrocarril de només 50 cm d'amplada de via. L'any 1925 es munta un primer telefèric del pla de Fabrèges a peu de via estalviant als treballadors haver de fer els 800 metres de desnivell a peu. El llac d'Artouste es fa 50 metres més profund gràcies a una gran presa començada l'any 1924. Aquests dos projectes tarden cinc anys a completar-se. En el conjunt d'obres hi treballen al voltant de dos mil treballadors que s'instal·len progressivament a la vall amb les seves famílies. Cal entendre que això canvià irreversiblement la fesomia de la vall per sempre més. A causa de la duresa de les condicions de treball i a les llargues jornades de 10 hores durant 27 dies al mes per uns salaris de misèria fan que els qui hi vagin a treballar siguin majoritàriament, espanyols, portuguesos i italians. Els anys trenta, un cop acabades les obres, la vall d'Ossau és la que produeix més electricitat de tots els Pirineus. Les obres varen continuar però ja més lentament. L'any 1955 és va construir una central soterrada sota mateix del llac d'Artouste.

L'explotació turística del tren s'inicia ja l'any 1932 només els diumenges donant feina a treballadors aturats un cop acabada la construcció. La línia de tren era un bon reclam a afegir als balnearis de la vall. L'any 1957, a conseqüència de la freqüentació turística, s'instal·la un nou telefèric. Deu anys més tard, aprofitant la infraestructura, s'obre una estació d'esquí en el vessant nord-est del pic de la Sagette amb el nom d'Artouste. L'any 1983, pensant en els esquiadors s'obre una nova telecabina amb una capacitat de 1.200 passatgers per hora. Actualment el trenet és, juntament amb el pic de Midí d'Ossau, la gran atracció turística de la vall i transporta aproximadament uns cent trenta mil passatgers cada estiu.

El petit tren turístic d'Artouste, el més alt d'Europa

Santa Maria de Terrassa

Redescobrint el romànic del Pallars Jussà

text i fotografies d'Eliseu Peidró i Josep Sansalvador

El treball de catalogació i recerca dels monuments romànics –i d'altres d'interès històric– i de la seva història, que actualment estem duent a terme als dos Pallars, ens va portar aquest cop al municipi de Gavet de la Conca, on volíem visitar i fotografiar uns assentaments antics. La nostra intenció era comprovar unes referències que teníem sobre unes construccions romàniques, però de les quals desconeixíem si encara existien o no, o més aviat si restaven senceres o en quedava algun vestigi que donés al lloc on estaven situades els noms que nosaltres coneixíem, per així poder determinar si aquests topònims es poden continuar mantenint.

El lloc en qüestió era Santa Maria de Terrassa de Sant Serni, que com dèiem estaria situat en el terme municipal de Gavet de la Conca. Els nostres apunts consistien en unes fotografies fetes l'any 1978 per Josep M. Gavín i Jordi Mir. A la nota del peu de les imatges assenyalava que era molt difícil apropar-s'hi per culpa de les bardisses que hi havia. La fotografia mostrava una paret rodona enmig d'altres parets que formen el conjunt del llogarret.

L'altre apunt era un escrit del volum de la *Catalunya Romànica del Pallars* on es donen dades de l'església i de la seva existència. Suposàvem, després d'haver vist la fotografia del senyor Gavín i sense haver estat encara al lloc, que es tractava d'un absis de l'església enmig de parets de cases i, a partir d'aquí, vam fer una sèrie d'hipòtesis sobre l'època a la qual podia pertànyer el monument.

El cas l'hem resolt persones que anem als llocs i ho esbrinem tot sobre el terreny. I quan es diu tot, vol dir també hores de treball de neteja de les bardisses que poden estar envoltant tots aquests llocs que fa anys que estan abandonats i que la mateixa gent que hi viu a prop ja no saben ni tan sols què hi ha. Sí que saben el nom del lloc, però mai no han tocar el tros que ocupen les pedres i les restes de les cases, i així passen els anys –les persones d'aquests llocs ja són grans.

Ens vam dirigir als pobles de Fontsagrada i Gavet, on vam preguntar pel lloc. Ens van donar les indicacions pertinents per arribar-hi, però ens feren notar que els camins són dolents. Són pistes fetes recentment per arribar a uns bons camps que s'han recuperat plantant-hi ametllers.

Pugem per la carretera que porta a Sant Serni i hem d'agafar una pista molt dolenta que s'enfila per la falda de la muntanya. Quedem situats sobre l'enclavament medieval, voltat de camps però en un indret en estat salvatge. Allà el temps es va aturar fa molts segles.

Torre de Santa Maria de Terrassa de Sant Serni

Torre de Santa Maria de Terrassa de Sant Serni

Portàvem les fotografies del que se suposava que era l'església. Però nosaltres vam entrar dins del laberint de parets, escrutant racons i raconets, vigilant tota mena de murs, de les cases dretes i també de les enfonsades, i passant per sobre de tot el que podíem. Finalment vam arribar al peu del que crèiem que era l'església, però no. El mur rodó que portàvem fotografiat des de fora és en realitat una magnífica torre circular i es troba enmig del conjunt de cases. La construcció encara es conserva força bé, sobretot la part baixa –a dalt ha anat perdent pedres en relació a la fotografia que portàvem. La part interior de la torre està ben conservada, cosa que vol dir que feia molt temps que no s'havia entrat en el recinte del llogarret.

En principi vam pensar que allò acabava amb la incògnita, que no hi havia església, però en els escrits dels llibres antics hi havia una advocació a santa Maria, així que per força hi havia d'haver alguna cosa.

Vam començar la recerca i vam haver de mirar paret per paret. Finalment, però, vam obtenir l'anhelada recompensa: un mur molt diferent dels que ja havíem mirat i que sobretot tenia el clàssic arrebossat. Després de treure les herbes baixes en van sortir uns magnífics carreus ben treballats. Un cop comprovada la direcció del mur vam poder confirmar la troballa.

La paret sud, ben orientada d'est a oest, és on hi ha un bon pany. També s'endevinen la paret oest i l'absis. Amb una mica d'excavació se'n veuria algun tros, igual que de la paret nord, que no es veu gens perquè està coberta de terra.

Netejades les bardisses i les branques que ens destorbaven, vàrem fer les corresponents fotografies, per així deixar constància que en el lloc de Terrassa de Sant Serni, que ara pertany a Gavet de la Conca, hi ha el lloc on hi havia i encara queden les restes de la senzilla

església de Santa Maria de Terrassa, i així el topònim continua viu per a les persones que els agradi la història i vulguin conèixer bé els assentaments dels pioners que van fundar el nostre país, el van repoblar i hi van treballar.

De baixada, de camí cap al riu Noguera Pallaresa, vàrem visitar uns altres llocs lligats amb el temps. Un lloc anomenat Pont d'Oris, on ben netes i conservades per les persones dels masos dels voltants hi ha encara les restes de la capella de la Mare de Déu del Pont d'Oris, la imatge de la qual es venera a la parròquia de Sant Serni.

En aquest lloc hi havia un pont romànic que unia la vall d'Isona i la Conca Dellà en el camí que porta fins al monestir de Santa Maria de Mur i el seu castell. Tot era una xarxa de camins antics, molts dels quals ara han desaparegut.

De la capella en queda tota la planta amb filades de paret i a dins totes les pedres. Ens hi van acompanyar persones de la zona, que van estar molt contentes que algú es preocupés de les nostres arrels i que es conservi una mica viva la història d'aquelles pedres encara que siguin senzilles.

Restes de la Capella de Mare de Déu de Pont d'Oris

Del poble de Fontfreda portàvem unes notes sobre l'església i havíem de mirar com estava. La construcció, dedicada a santa Fe, ha estat sotmesa a unes obres de restauració fins fa pocs mesos: l'han pintada i hi han fet un campanar nou; en fi, l'han deixada nova. Però la nau conserva encara totes les capes de guix, amb les seves pintures, i també les mateixes pedres, perquè les parets tenen un gruix d'uns 90 centímetres, que és més o menys el que feien els murs d'aquests temples romànics, sobretot tractant-se d'una capella tan senzilla. A l'interior es veu ben clara la volta de canó, encara que tot està arrebossat. El que s'hi ha fet és afegir un tros on ara hi ha l'altar i el campanar. I on abans hi havia l'altar i l'absis, ara ha desaparegut.

Les persones a les quals vam preguntar ja no recorden si hi havia absis perquè deu fer molt temps que va desaparèixer. La nau està perfectament orientada d'est a oest i han fet una porta nova al sud, que és on normalment hi ha les portes d'aquest tipus de capelles petites i allà on es pot constatar el gruix de les parets. Vam deixar el lloc, doncs, convençuts que encara hi ha la nau ben resguardada sota totes aquestes noves obres que hi han fet.

Així vam acabar l'excursió, satisfets de la feina que havíem fet i de les persones amb les quals havíem estat conversant als pobles de Fontfreda i Gavet de la Conca i a les masies dels voltants.■

Panoràmica vista des de Santa Maria de Terrassa

Eliseu Peidró i Ramí és membre de l'Arxiu Romànic de la UEC de Sants, Josep Sansalvador és membre de l'Arxiu Gavín.

Itinerari pels voltants de Llívia

Text i fotografies de Toni Llovet

La Cerdanya és un escenari incomparable per gaudir de l'esport de la bicicleta tot terreny (BTT). En aquesta àmplia zona podem realitzar molts recorreguts, de curta o llarga durada, de poc o molt desnivell, que permeten conèixer tots els racons d'aquesta comarca.

Aquest passat estiu de 2003, motivat per les altes temperatures estivals que vam patir a Catalunya, vam decidir passar les vacances al petit poble de Càldegues, a la Cerdanya francesa. Malgrat que està molt a prop de Puigcerdà, a Càldegues s'hi respira molta calma, una tranquil·litat ideal per passar uns bons dies de relax, i sobretot per passar les nits amb temperatures per sota de 20 graus.

Van ser moltes les excursions que vam fer i una d'elles es la que us presentem a continuació. En part de la ruta vàrem comptar amb la participació dels companys del Sorreig, Xevi Saleta, Toni Salmeron, David Puig i Berenguer Pujol.

Com a resultat de les sortides realitzades, hem preparat una ruta circular que les uneix. Això ens permet dividir l'itinerari en altres de més curts, aprofitant les pistes i carreteres que trobarem en diversos punts i que ens poden servir per retallar camí.

Aquesta ruta que us presentem transcorre per l'Alta Cerdanya, és a dir la Cerdanya francesa, que és el vessant més oriental de la vall, flanquejada per les muntanyes del Carlit i el Puigmal. L'excursió ens permet recórrer la vall glacial d'Angostrina, que resseguirem per una de les morreres laterals. També veurem alguns dels pedrots que formen el caos de Targasona, una extensa acumulació de blocs granítics. Així mateix, passarem pel costat de la central solar de Themis, formada per una alta torre que concentra l'energia solar en un camp de miralls.

També visitarem dues esglésies. La del mas Vilalta, que té com a curiositat la cara esculpida en una pedra que sobresurt de la façana, i l'ermita de Sant Martí d'Envalls, que és un exemplar romànic que acaba de ser restaurat i on podem trobar una petita àrea de pícnic, cartells indicadors de la geografia i la fauna de la zona i una font.

Un cop a l'ermita, ens dirigirem cap a Dorres. Per arribar-hi tornarem a guanyar alçada fins a un punt on comença un divertit descens, molt tècnic. En aquest punt es pot gaudir de precioses vistes sobre la vall, del Cadí, de la central de Themis, per on hem passat abans, i dels prats que ens envolten.

Abans d'arribar al poble de Dorres no pot faltar una visita als banys de Dorres, on si no tenim pressa ens podem parar a gaudir de les aigües termals de les seves piscines sulfuroses a l'aire lliure.

Passarem també pel santuari de Bell-lloc, situat al cim d'un turó allargat des d'on gaudirem d'una bona vista panoràmica de la Cerdanya. És un santuari d'origen romànic. Finalment, des del cim del santuari de Bell-lloc i després d'una forta baixada, ens dirigirem cap a Enveig, tot passant pel Dolmen de Brangolí i arribarem a Ur, des d'on tan sols ens quedarà realitzar un tram planer per arribar altre cop a Llívia.

Arribant a l'ermita de Sant Martí d'Envalls

Llívia – Targasona – Central de Themis – Vall d'Angostrina – Presa de Prat Carrera – Ermita de Sant Martí d'Envalls – Banys de Dorres – Dorres – Santuari de Bell-lloc – Brangolí – Dolmen de Brangolí – Enveig – Ur – **Llívia**

Distància: 43,4 Km • **Desnivell acumulat:** 880 m • **Dificultat:** mitjana • **Ciclabilitat:** 98%

L'itinerari

- *Llívia (0 km / 0 km)*
  La sortida d'aquest recorregut la situem en el pàrquing que hi ha darrere de l'església. Seguim per un carrer que ens porta a un encreuament al capdamunt del carrer de la Bullosa. Agafem la pista que va cap a la dreta en direcció al turó del Castell.

- *Cruïlla (1 km / 1 km)*
  Arribem a una cruïlla i girem a l'esquerra començant una llarga pujada. Si haguéssim seguit recte hauríem anat a parar al poble francès d'Estavar. A pocs metres d'aquesta cruïlla trobem una desviació a l'esquerra que ve d'una pedrera. Nosaltres seguirem recte sempre per la pista principal més evident. És una llarga pujada de 2,5 km que primerament segueix paral·lela a un torrent (on hi ha la font del Sofre), després per un bosc molt ombrívol i finalment, en una corba tancada, podem trobar un petit salt d'aigua.

- *Cruïlla (2,7 km / 3,7 km)*
  Un cop acabada la pujada trobem una cruïlla que seguirem cap a la dreta en pujada. A l'esquerra aniríem a parar a Cereja i Llívia. Continuem pujant i farem tres llargues llaçades fins que arribem al cap de 2 km a un lloc denominat el Barretós, un característic bloc de granit que ens queda a l'esquerra. Baixem una mica i finalment arribem a l'entrada del Càmping "Le Caos" i a la carretera N-20.

- *Càmping* **Le Caos** *(2,1 km / 5,8 km)*
  El càmping pren el nom del Caos de Targasona, una acumulació de blocs granítics única en tot Europa, on es practica el *boulder* o pas de bloc i que es troba a poca distància. Un cop situats a l'entrada del càmping, girem a la dreta per la carretera i abans d'arribar a Targasona girem a l'esquerra tot seguint les indicacions de mas Vilalta i central de Themis, que a partir d'ara anirem veient tota l'estona fins que hi arribem. Immediatament després d'haver girat, tornem a girar a l'esquerra i planegem fins a arribar al mas Vilalta. Aquest mas té al costat una petita ermita. Deixem el mas i sortirem a una carretera asfaltada. Girem a l'esquerra fins a la central.

- *Central de Themis (2,2 km / 8,0 km)*
  Un cop allà prenem una pista que trobem a l'esquerra tot passant una cadena. A partir d'ara seguirem aquesta pista que planerament ens conduirà a la vall d'Angostrina. Durant tot el camí de la vall ens acompanyarà una canonada a la nostra dreta. Seguirem aquesta vista fins al final, on després d'una petita pujada arribem a la presa de Prat Carrera.

- *Presa de Prat Carrera (4,0 km / 12,0 km)*
  Si continuéssim amunt podríem arribar al llac de la Bullosa seguin les indicacions marcades del Tour del Carlit. Nosaltres travessarem la presa i tot just després de les indicacions abans esmentades del Tour del Carlit començarem a baixar per un tram de lloses de pedra, força aigua i molt pedregós, fins que al final arribem a un prat amb unes taules de fusta i on a la dreta podem veure l'ermita de Sant Martí d'Envalls.

- *Sant Martí d'Envalls (0,9 km / 12,9 km)*
  Aquest és un bon lloc per fer un petit àpat i visitar l'interior de l'ermita, que aquest any passat es va estar restaurant. De Sant Martí d'Envalls prenem la pista que baixa fins arribar, uns metres més endavant, a una cadena i una bifurcació. Deixem les marques del Tour del Carlit. Girem a la dreta per la pista que puja i anirem guanyant alçada per una pista en bon estat i en constant pujada fins a arribar a una corba tancada a la dreta on deixarem aquesta pista.

bicicleta tot terreny

L'itinerari

- *Desviació (1,5 km / 14,4 km)*
  En aquest punt podem gaudir d'una bona panoràmica de la Cerdanya i, si girem el cap enrere, veurem tot el recorregut que hem fet fins ara. A partir d'ara comença un divertit descens per un corriol que ens portarà directament a Dorres i que, en algun tram, es força *trialer*. Seguirem una indicació que diu "a Dorres" i anirem seguint les marques. Hem d'anar alerta de no perdre les marques ja que n'hi ha algunes que estan una mica amagades. De tota manera, nosaltres les vàrem poder seguir perfectament fins al final. A la meitat del recorregut passem pel costat d'un dipòsit d'aigua i a partir de llavors ja podrem veure unes cases, punt final d'aquesta baixada. Un cop hem acabat la *trialera* de baixada arribem a unes cases i seguirem fins a trobar la carretera. Girem a la dreta per la carretera en direcció a Dorres. Passarem pel costat del balneari de les Escaldes. Abans d'arribar a Dorres trobem a l'esquerra el pàrquing dels banys de Dorres. Si tenim una mica de temps val la pena prendre un petit bany a l'aire lliure a les aigües càlides d'aquests banys (queden a uns 500 metres de la carretera).

- *Dorres (3 km / 17,4 km)*
  Travessem el poble seguint les marques del Tour del Carlit, travessant per la plaça del poble, on ens podem aturar al museu. Arribem a la sortida del poble i seguirem la pista asfaltada de l'esquerra que comença en una lleu baixada i que, tot vorejant la muntanya, ens conduirà al santuari de Bell-lloc, el qual podem veure al fons. La pista puja suaument passant inicialment enmig d'unes cases. Més endavant l'asfalt s'acaba i comença una pista planera en bon estat que comença a pujar tot fent la volta a la muntanya i que amb una llarga diagonal ens portarà fins al santuari.

- *Santuari de Bell-lloc (4,4 km / 21,8 km)*
  Continuem per la pista principal en direcció al cim del turó de Bell-lloc i passarem primer pel costat de la font de Sant Pelegrí i després per les restes d'una caseta d'obra. La pista fa una suau pujadeta i uns metres abans d'arribar al cim hem de girar a l'esquerra tot seguint unes roderes poc marcades que baixen enmig del prat. A partir d'ara comença una trialera de baixada per un corriol que hem de seguir en direcció al poble de Brangolí. En un tram d'aquesta baixada en endinsarem per un bosc molt bonic. Des de l'inici d'aquesta pista seguirem sempre les marques del Tour del Carlit.

***Trialera* baixant cap a Brangolí**

- *Brangolí (2,1 km / 23,9 km)*
  Arribem al poble i tot girant a la dreta agafarem la carretera asfaltada que surt del Brangolí. Uns metres més endavant i passada una corba a l'esquerra, trobarem un camí a l'esquerra que ens conduirà en pocs metres i pocs minuts al dolmen de Brangolí. Val la pena perdre un parell de minuts en contemplar aquest monument megalític. Tornem a agafar la carretera i la seguim fins a arribar a unes cases. A partir d'aquest moment deixem les marques del Tour del Carlit i continuarem seguint la carretera asfaltada fins a arribar a una cruïlla amb una altra carretera.

- *Cruïlla (2 km / 32,9 km)*
  Girarem a la dreta en pujada i uns 500 metres més endavant girarem a l'esquerra per un camí que s'intueix i que està marcat enmig de dos petits murs de pedres. Aquest camí baixa enmig d'aquests dos murs i el seguirem fins que arribem a la carretera (si volem ens podem estalviar aquest tram *trialer*: només hauríem d'haver girat a l'esquerra al punt anterior, ja que és la mateixa carretera). Un cop arribem a la carretera girem a la dreta i la seguim fins a arribar a una cruïlla de tres pistes. Agafarem la pista situada més a l'esquerra, en la qual hi ha unes marques, i començarem un llarg i divertit descens de més de dos quilòmetres on podem agafar altes velocitats. Al final la pista fa un tomb a la dreta fins al poble d'Enveig.

- *Enveig (4,3 km / 37,2 km)*
  Agafarem la carretera que ve de Porte tot girant a l'esquerra en direcció a Puigcerdà. Seguirem la carretera fins a la cruïlla amb el poble d'Ur.

- *Ur (2,2 km / 39,4 km)*
  A partir d'aquí i abans d'arribar a l'església entrarem dins del poble i agafarem l'antic camí d'Ur a Llívia. En aquest poblet hi podem trobar una font on ens podem refrescar i beure aigua. El camí cap a Llívia comença un cop passat un pont sobre el riu i tot planejant ens conduirà directament a la part alta de Llívia.

- *Llívia (4,0 km / 43,4 km)*
  Un cop a Llívia seguirem el camí de les primeres cases fins que arribem a l'església, punt final d'aquest recorregut.

Hi ha moments en el recorregut en què haurem de baixar de la bicicleta

Per a fer aquest recorregut podeu seguir perfectament el plànol. Només en els dos descensos haurem d'anar amb compte a seguir correctament les marques indicadores del camí.

XVIIa marxa

de Gràcia

Gràcia • Montserrat

15 i 16 de maig de 2004

VIIa Copa Catalana de Caminades de Resistència

característiques

Marxa a peu de **56,790 km** a realitzar en un temps màxim de 16 hores. Itinerari senyalitzat.

- **Avituallaments:** Hi ha 6 controls de pas i també 6 punts d'avituallament sòlid i líquid.
- **Sortida:** Dissabte 15 de maig, entre les 19 h i les 20 h des de la plaça Rius i Taulet de Barcelona (Gràcia).
- **Arribada:** Plaça del monestir de Montserrat. El control es tancarà a les 12 h del migdia de diumenge.
- **Trofeus i record:**
  A tots els participants se'ls lliurarà una samarreta de la marxa i a tots els classificats un record.
  Per als classificats més destacats de cada categoria hi haurà un trofeu especial.
  La llista oficial de classificats s'exposarà el dia 25 de maig a les 20 h a la UEC de Gràcia.
  El lliurament de trofeus als primers classificats es farà el dia 4 de juny a la UEC de Gràcia

inscripcions

Del 27 d'abril al 10 de maig
18 euros (FEEC 15 euros)

- A la UEC de Gràcia els dies feiners de 19.30 h a 21.30 h
- O bé ingressant l'import en el compte núm. 2013 0439 98 0200081858 de Caixa de Catalunya, fent constar el nom i els cognoms del participant. La documentació i la samarreta es lliuraran a la sortida, mostrant el comprovant d'ingrés.

Del 11 de maig al 15 de maig
20 euros (FEEC 17 euros)

- Només a la UEC de Gràcia de 19.30 h a 21.30 h

El preu per als no federats inclou una llicència temporal per al temps que duri la prova. La resta de participants hauran de mostrar la seva llicència de la FEEC, d'entitats adherides a la UIAA o amb conveni de reciprocitat amb la FEEC.

+informació UEC de GRÀCIA Santa Àgata, 30 (baixos) • 08012 Barcelona • Telèfon 932 175 650 (dies feiners de 19.30 h a 21.30 h) A/e: www.uecgracia.org. Per qualsevol dubte o aclariment podeu enviar-nos un correu a l'adreça de la marxa: marxa@uecgracia.org

Amb la col·laboració de:

Font d'Or · La Fageda · Sant Pagès · Lambda · Caixa Catalunya · Arbre Popet · DAV S.A.

Amb el suport de:

Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (Federació Catalana d'Alpinisme i Escalada) · Ajuntament de Barcelona, Districte de Gràcia · Comitè Català de marxes · Parc de Collserola · Generalitat de Catalunya, Consell Català de l'Esport · CCCR Copa Catalana de Caminades de Resistència · Diputació Barcelona xarxa de municipis

© fg: Robert Masip / la roca

escalada

Les parets de Yosemite

Text i fotografies d'Oleguer Suñé

¿Qui no ha fullejat mai Escaladas en Yosemite, el llibre de George Meyers en què m'atreviria a dir que tothom ha descobert on es troba la Meca de l'escalada en roca? ¿Qui no ha somiat que es perdia per aquests miralls de granit, intentant passos impossibles, penjar-se sense estreps en sostres horitzontals encastant mans, peus i el que faci falta? ¿O muntar reunions amb cinc pitonisses, tres "copperheads" i una flor de pitons? ¿O necessitar setze "friends" del mateix número per equipar un llarg amb una fissura de cares perfectament paral·leles?

A ls que ens agrada practicar totes les modalitats d'esports que tenen la muntanya com a marc d'actuació, ens passa que sabem fer de tot (o quasi) però cap cosa a un nivell gaire alt. És per això que fins a l'estiu del 2003 no ens havíem plantejat d'anar a escalar en roca a la vall de Yosemite, on, malgrat el que es pugui pensar, també podem escalar els que ens costa passar del 6a. Així, doncs, l'estiu del 2003 vam decidir agafar els "ferros" i destinar els primers quinze dies de vacances a escalar a la Costa Oest del Estats Units. Comprem el bitllet d'avió, lloguem un cotxe i cap a Amsterdam, Minneapolis i San Francisco.

La primera impressió que vam tenir en arribar a San Francisco és que érem en una ciutat europea. ¿On són les avingudes immenses plenes de cotxes tipus *pick-up* que esperàvem veure? I el McDonalds? I la gent amb pistola pel carrer? És evident que tots aquests tòpics es podien trobar també a San Francisco, però no en la dimensió tan exagerada que més endavant vam poder veure a Las Vegas o a Los Angeles. No obstant això, el que sí que s'ajustava a allò que esperàvem de San Francisco va ser l'ambient homosexual que es respira, portat amb una naturalitat inimaginable en qualsevol altre punt dels Estats Units.

Val la pena passejar, almenys un dia, per aquesta ciutat californiana: El Golden Gate Bridge, el barri de Castro, el Pier 39 (còpia del Maremàgnum) amb els lleons marins, els tramvies pels carrers amb unes muntanyes russes impressionants...

Instal·lats en el cotxe que havíem llogat i després d'un dia i mig a San Francisco, encaràrem l'autopista federal número 580 fins prop de Stockton, on vam agafar l'autopista 120 ja fins a l'entrada del parc de Yosemite, a Crane Flat. Arribàvem a l'entrada del Yosemite National Park després d'unes quatre hores de cotxe des de San Francisco. Per entrar amb el cotxe, cal pagar una taxa de deu dòlars. Un consell: si penseu visitar més de cinc parcs nacionals als Estats Units, és millor comprar un abonament que per 50$ us permetrà entrar a tots els parcs durant un any –mai se sap com poden acabar les vacances.

A diferència dels parcs nacionals que estem habituats a veure, els parcs americans tenen unes dimensions tan descomunalment grans que, en el cas de Yosemite, una vegada pagada l'entrada encara

Inici del tercer llarg de la via "Munguinella", a Lower Yosemite Falls

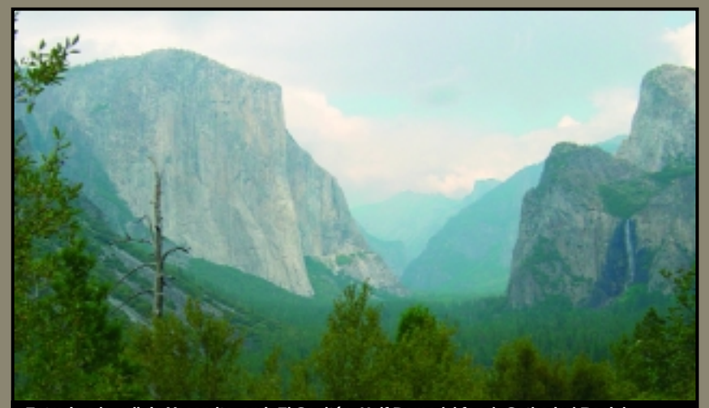

Entrada a la vall de Yosemite, amb El Capitán, Half Dome (al fons), Cathedral Rock i Bridalveil Fall (cascada)

vam haver de recórrer unes 30 milles per una carretera molt estreta (una hora de cotxe) fins a la hiperfotografiada vista d'entrada al Yosemite Valley, amb El Capitán a l'esquerra, el Half Dome al fons i la Cathedral Rock amb la Bridalveil Fall (cascada) a la dreta.

Cal no confondre Yosemite Valley amb el Yosemite National Park. El parc nacional té una extensió enorme mentre que la vall (amb totes les tàpies conegudes) és només això, una vall, una petita part de tot el conjunt. És com si el parc nacional fos tot el Pirineu d'Osca i la vall de Yosemite fos la vall d'Ordesa.

Via "Munguinella", flanqueig d'entrada a la tercera reunió (5.7).

Si, com en el nostre cas, esteu interessats a instal·lar-vos en un càmping, oblideu-vos dels que hi ha a Yosemite Valley si no heu fet la reserva tres mesos abans. Tots els càmpings de la vall exigeixen la reserva prèvia excepte el conegut Camp 4, que és una zona que els americans anomenen "*first come, first serve*" (el primer que arriba acampa). No obstant això, aquest càmping sempre està a vessar, sobretot a l'agost, i us serà difícil trobar-hi dos metres quadrats per plantar la tenda.

Nosaltres vam optar per un dels càmpings situats a la carretera que travessa el parc d'Oest a Est, en direcció a Tuolumne Meadows i Tioga Pass. Són més amplis, amb més serveis i més tranquils (i, per tant, amb més possibilitats que els óssos s'hi acostin, us ho podem assegurar). L'única pega és que per anar a les parets haureu de fer trenta minuts de cotxe, però realment val la pena.

Encara que sembli impossible, al Yosemite Valley es poden trobar vies d'escalada amb una dificultat moderada (màxim grau V). Ara bé, haureu d'estar molt entrenats per protegir les vies, perquè rutes equipades del tipus Vilanova de Meià o Terradets, res de res. Sembla que els *parabolts* deuen ser caríssims, perquè són molt escassos.

Així, doncs, armeu-vos amb un arsenal de tascons i, sobretot, *friends* (per a vies de la dificultat esmentada el martell i els pitons, bongs, ploms, pitonisses i altres estris no fan falta), i a escalar.

El nostre primer objectiu va ser "tocar" una mica del granit més espectacular del món, així que vam anar a fer uns blocs en una zona anomenada Knob Hill, situada a deu minuts de la carretera d'entrada al Yosemite Valley, unes dues milles abans de l'entrada de la vall, després d'un curt túnel de la carretera.

Vam poder enfilar-nos per unes fissures increïbles, amb passos d'adherència, fissures d'encastament de mans i peus i plaques amb els famosos "cigronets" del tipus de les Agulles d'Amitges. Total: tres vies de vint metres de 5.7 (aproximadament V-), però atenció! No apta per a *freekies*. L'únic *parabolt* de les vies és el del ràpel. La resta, cal anar tirant de *friends* –que, per cert, entren amb una facilitat espantosa.

De zones per començar a escalfar els dits (i el "coco") n'hi ha moltes. Trieu la que més us agradi, però cal tenir en compte que durant el mes d'agost fa molta calor, i és millor buscar zones a l'ombra.

Un cop rebut el baptisme de la roca de la zona, el següent objectiu era la via Snake Dike, al Half Dome. Suposo que és la via més concorreguda de Yosemite, ja que el seu grau, i el fet que permet arribar al cim del Half Dome, li dóna un interès especial. No oblideu, però, que per arribar a peu de via hi ha una aproximació d'unes tres hores i la baixada des del cim al cotxe pot ocupar-ne quatre més.

La via consta de set llargs, dels quals, els tres primers tenen algun pas de 5.7 (V-), i la resta, amb passos de 5.4 a 5.6. L'únic problema d'aquesta ruta és que no puja per una fissura sinó per una impressionant llastra on gairebé no podrem posar cap assegurança. I tenint en compte el país en què som i la poca utilització dels *parabolts* que ens trobem per aquestes zones, cal anar una mica fort mentalment per superar llargs fàcils (III) però amb una assegurança cada 20 metres (els americans fan servir el terme "*runout*" per definir vies o trams molt exposats).

Malauradament, quan portàvem una hora d'aproximació, es va posar a ploure, i després de pensar-nos-ho una estona, vam fer mitja volta. La deixem per al proper cop que tornem a Yosemite.

No obstant això, un cop al cotxe i veient que para de ploure una estona, vam agafar el llibre de ressenyes i ens envalentírem amb una via una mica més fàcil, curta i amb una aproximació molt ràpida (20 minuts). Ens dirigírem al peu del primer contrafort de la Lower Yosemite Fall i, després de recórrer endavant i endarrere la base de la paret, vam poder intuir on comença la via Munguinella. Aquesta via té quatre llargs, uns 150 metres de recorregut i una dificultat mantinguda de 5.6 (IV+).

El recorregut és fantàstic, la roca immillorable, les fissures, perfectes, i l'entorn, una vegada superats els primers 20 metres, impressionant. S'aixeca sobre la vall, amb unes vistes fantàstiques del Half Dome, el Lost Arrow –sí, sí, el de la tirolina espectacular– i el Sentinell Rock a l'altre costat del riu.

Els dos primers llargs i la meitat del tercer corren per unes plaques fissurades que des de les reunions semblen llises com miralls, però que es poden superar assegurant-nos en l'única fissura que les creua. Però no patiu: aquesta fissura és tan perfecta que podreu posar un *friend* cada metre i fer la via en artificial –si sou rics, és clar, i porteu vint *friends* de números similars per equipar les tirades. Les reunions es fan en petits ampits on es poden posar els peus de forma més o menys còmoda. Però, endevineu quantes assegurances trobareu a les reunions. Cap, és clar. Som a Yosemite Valley, el paradís de l'escalada lliure i el *clean climbing* (escalada neta, sense deixar ferros a la paret).

A la meitat del tercer llarg i ja fins al final de la via, l'itinerari canvia d'aspecte. La paret es posa més vertical i la fissura que fins ara ens ha deixat avançar per les plaques s'acaba. Això ens obliga a posar-nos en un díedre. L'arribada a la tercera reunió és espectacular –vegeu la fotografia–, flanquejant un sostre amb unes preses de mans bastant bones, però on seria millor guardar-se els peus a la butxaca –al cap i a la fi, no hi ha presa on posar-los, en aquestes plaques tan llises. L'últim llarg es fa pel díedre però amb una certa continuïtat, sobretot pel que fa a la verticalitat, cosa que farà una mica més difícil assegurar-nos. La baixada es fa caminant cap a l'esquerra, per una estreta feixa entre el primer contrafort i el segon. Després d'alguna desgrimpada per terreny mullat, arribem al cotxe cinc minuts abans que no es torni a posar a ploure.

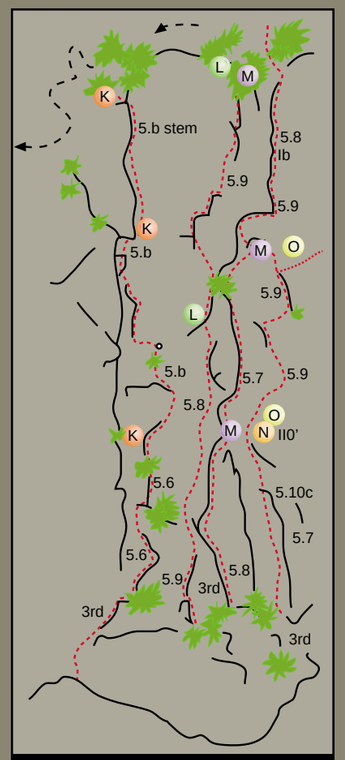

Munguinella

Com que volíem fer tantes coses, les vacances eren limitades i la meteorologia tampoc acompanyava gaire –no deien que no plovia mai a l'estiu?–, vam decidir canviar de zona, tot i que no de parc nacional. Després de recórrer 30 milles des del càmping en direcció est, ens plantàvem a Tuolumne Meadows, una plana paradisíaca entre el llac Tenaya i el Tioga Pass. En aquesta zona només hi ha un càmping i també és millor fer la reserva amb tres mesos d'antelació. Però com que això és pràcticament impossible, almenys guarden unes quantes places per a la gent que no té reserva. De tota manera haureu d'arribar aviat al matí i agafar tanda, com a la peixateria del mercat. A partir de les 14 hores us assignaran la parcel·la.

Nosaltres tenim sort. Ens indiquen la parcel·la que ens toca i muntem la

tenda ràpidament abans no es posi a ploure. En aquesta zona no fa tanta calor. Ens trobem a 2.500 metres d'alçada i a la nit passem el fred com podem, ja que no ens esperàvem aquesta climatologia, pluja i més pluja –quan es va acabar, la gent de la zona deia que s'havia acabat l'hivern i tornava l'estiu.

Esperant la millora del temps, el dia següent travessem el Tioga Pass i baixem al llac Mono, on fem una visita turística a les formacions calcàries. Ens acostem també a les pistes d'esquí dels Mammouth Lakes i fins al monument nacional de Devil's Postpile –columnes de basalt com les de Castellfollit de la Roca en versió americana. Aprofitem l'estada en aquesta estació d'esquí (que a l'estiu és estació de bicicleta tot terreny) per informar-nos de la meteorologia. Estem de sort. Sembla que demà deixarà, finalment, de ploure.

La muntanya i les parets a Tuolumne Meadows són diferents de les de la vall de Yosemite. Aquí les parets són molt més curtes i la inclinació més humana. No obstant això, les

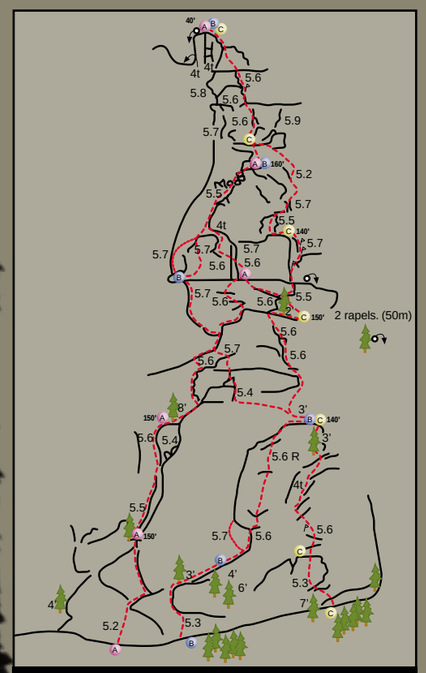

Cathedral Peak

Arribada a la cinquena reunió a la cara sud-oest del Cathedral Peak.

muntanyes són com immenses i compactes boles de granit, sense tantes fissures. Per posar fi a l'abstinència que portem, ens apropem al Cathedral Peak, de 3.326 metres, per la cara sud-oest. Per aquest vessant discorren tres vies de llargada i dificultat semblant (270 metres, vuit llargs entre 5.6 i 5.7, o sigui, màxim grau V).

Quan arribem a peu de via, després de quasi dues hores d'aproximació i 600 metres de desnivell, ja hi ha gent a totes tres vies. Per sort, en la que hem escollit només hi ha una cordada que està començant el segon llarg. El temps és fantàstic i en pocs minuts ja ens estem enfilant pels primers metres de granit blanquíssim de la cara sud-oest del Cathedral Peak.

La via va seguint un sistema de petits díedres, plaques amb fissures molt estretes i xemeneies. Les reunions, a més, es fan en llocs bastant còmodes. Sort en tenim de la ressenya, molt ben feta, on descriu la via gairebé pas a pas (molt típic de les guies americanes, com veurem més endavant al Mount Whitney), ja que les possibilitats d'errar són importants.

En quatre hores ens plantem al cim del Cathedral Peak. La roca culminant on s'acaba la via és tan petita que els tres companys que som no podem ni posar-nos de peu, per la qual cosa, fem la foto de cim asseguts a la pedra.

La baixada també té premi. Una desgrimpada de grau IV i una travessa per unes plaques sota la cresta est ens porten al coll on comença el camí de baixada. Realment, és una via molt recomanable i que si visiteu la zona no hauríeu de deixar de fer, ja que, malgrat que la dificultat i la longitud de la ruta pugui no justificar l'aproximació, quedareu gratament satisfets amb la roca, la vista i, en general, de tot un dia d'escalada.

Abans de marxar de Tuolumne Meadows, no podem deixar de fer una via al Lembert Dome, un cim que és tan proper al càmping que l'aproximació es pot fer caminant només un quart d'hora. Aquest cim, malgrat que és molt baixet, és visible des de qualsevol punt de la zona, ja que s'aixeca al mig de la planura –*meadows* significa "prats". Escollim la via NorthWest Books.

Quatre tirades de 5.6 (IV+) amb llargs trams d'adherència (*friction* en anglès) i on, novament, aconseguim acabar la via seguint el recorregut correcte gràcies a la ressenya que portem. Malgrat que fa molt bon dia, la via transcorre a l'ombra i com que a les 9 del matí ja som a peu de via, de calor, res de res.

La baixada del cim és espectacular. Es fa per una llastra d'uns 300 metres d'amplada que baixa amb una inclinació d'uns 30-35 graus fins a la carretera (uns 800 metres de recorregut). A l'últim tram abans de la carretera, però, trobem un caminet pel bosc del costat de la gran llastra que ens fa avançar més ràpid. De tota manera, si teniu ganes de fer un mestratge en adherència, és possible baixar per la llastra. Compte amb les relliscades, ja que en cas de patir-ne una no parareu fins a la carretera.

Abandonem els Tuolumne Meadows i el Yosemite National Park passant de nou pel Tioga Pass en sentit est, i agafant la carretera de la vall en direcció sud, cap a Bishop i Lone Pine, punt d'inici de l'ascensió al Mount Whitney, de 4.412 metres, el cim més alt dels Estats Units contigus (o sigui, sense tenir en compte Hawaii ni Alaska). Però això serà una altra història... ja us l'explicarem més endavant.■

Cim del Lembert Dome, amb vistes als Tuolumne Meadows i al Cathedral Peak (al fons).

Bibliografia indispensable:

- *Tuolumne Ultra Classics*, editada per Supertopo. Es pot aconseguir la versió electrònica (en format PDF) a la web www.Supertopo.com per només 10$.

  És el que nosaltres vam fer, i això té l'avantatge que si editen una nova versió amb més vies, t'envien un correu electrònic i te la pots descarregar, aquesta vegada gratuïtament. Les ressenyes són espectacularment fidedignes amb les vies.

- *Yosemite Valley Free Climbs*, editada també per Supertopo. En aquest cas, el llibre no existeix en versió electrònica i és difícil de trobar a les nostres terres. No obstant això, es pot comprar a la mateixa web www.Supertopo.com per 30$. Trobareu les ressenyes de les vies més clàssiques de les parets i totes les zones d'escalada més, diguem-ne, esportiva.

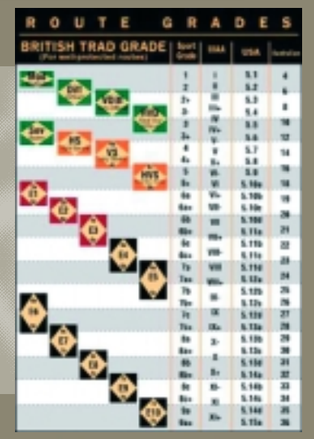

La nit de Sant Joan

Text i fotografies
d'Irene i Marc Janeras i Casanova

La falla gran plantada i encesa a la plaça de l'església

La celebració del solstici d'estiu, la nit de Sant Joan, és una de les festes més antigues dels pobles del Mediterrani i respon a la seva necessitat d'agrair als déus les collites obtingudes i l'arribada del bon temps. Amb moltes variants, totes les festes de Sant Joan tenen com a comú denominador l'element del foc que per a la majoria de cultures té un significat dual ja que és alhora font de destrucció i de purificació, escalfa i consumeix; és submís i alhora incontrolable.

Ja per als clàssics el foc era l'atribut de poder de déus com Hefest per als grecs o Vulcà per als llatins, amb capacitats destructives i, alhora, l'atribut de Vesta, deessa que protegeix la llar. Altres cultures ben allunyades com la hindú representen la seva deessa Xiva amb un cercle de foc com a símbol de la dualitat destrucció-creació. Per als xinesos la flama també representa la presència divina del Tao, que combina el yang del foc amb el ying de l'aigua. Els budistes interpreten el foc com la saviesa que consumeix totes les ignoràncies i per això és el símbol de Buda.

Origen de la festa

L'origen de la festa de Sant Joan encara ara es desconeix. Hi ha qui diu –entre ells Joan Amades en el Costumari Català- que prové de les festes gregues dedicades al déu Apol·lo, déu del sol, durant les quals s'encenien grans fogueres, o de les fogueres fetes pels romans en honor a la deessa Pal·las, deessa de prats i ramats. D'altres troben l'origen en la cultura cèltica, on els druides utilitzaven el foc per a purificar camps i conreus. I és que el foc és vist com a element de fecunditat i, per això, moltes cultures creuen que saltar la foguera o fer-hi passar el bestiar, a més de purificar, assegura la seva fertilitat. Els druides celtes aprofitaven les fogueres per llegir en les flames el futur i el destí del poble i el seu entorn.

Sigui quin sigui l'origen, l'Església va cristianitzar la festa del solstici d'estiu fent-la coincidir amb la del naixement de Sant Joan Baptista, cosí de Jesús, ja que, segons els textos apòcrifs, el seu pare Zacaries hauria fet encendre una gran foguera per anunciar a tothom el naixement del seu fill.

Elements de la festa

Tot i els esforços de l'Església per cristianitzar aquesta festa, els elements màgics que l'envolten s'han mantingut al llarg del temps. El foc, que ha seguit sent un element purificador que allunya els mals esperits, ha anat sempre acompanyat de la creença que en aquesta nit creixen gran varietat de plantes, entre elles la berbena o herba de sant Joan, que té qualitats curatives si és collida aquesta nit. Així mateix, l'aigua pren un nou atribut aquesta nit i qui es banya per Sant Joan queda purificat, se li guareixen les malalties de la pell i els reumatismes, el cabell li creix sa i fort i, en el cas de les dones, estan més belles tot l'any. Molts són els refranys que fan referència a tota aquesta gran varietat d'elements màgics: "Bany de sant Joan, salut per tot l'any" o "Herbes de sant Joan, tenen virtut tot l'any".

I tot això amenitzat amb la presència de tot tipus d'éssers fantàstics que aquesta nit surten del bosc per sumar-se a la festa de sant Joan.

La festa de les falles d'Isil

A Isil, igual que en bastants pobles dels Pirineus, la festa de sant Joan té una característica especial. L'element del foc en segueix sent el centre, però, en lloc de fogueres, es tracta de baixar el foc de dalt de la muntanya fins al poble amb falles.

Un mes abans de la nit de Sant Joan la gent d'Isil s'enfila cap a la zona obaga de la muntanya d'Airoto, concretament a la depressió anomenada el Clot d'Urdé. Allí neixen els primers pins negres, matèria prima per a fabricar les falles. Tallen els troncs que no són ni massa prims ni massa gruixuts i, després d'esporgar branques i escorça, els arrosseguen fins a l'indret anomenat "Faro", des d'on es divisa tota la vall i el poble als peus. Els troncs tallats han de mesurar aproximadament un mestre i mig i se'ls esquerda en forma de creu per tal de donar-los la forma característica de les falles i per a afavorir que s'assequin. Un cop preparades es "planten", esperant que arribi la nit de Sant Joan.

El dia 23 de juny és la data assenyalada. Si aquell mateix dia venim del Mont Valier –com us proposem de fer més endavant dins del reportatge– arribarem a Isil cansats de la llarga caminada, però se'ns encomanarà ràpidament l'ambient de festa que es comença a respirar al poble, que es va inundant de turistes i gent dels pobles veïns. Tothom es reuneix a la plaça de l'església que està situada en una illeta que forma la Noguera Pallaresa on, al costat del campanar de pedra de l'església, s'hi ha plantat la Falla Gran, un tronc immens que s'encén simultàniament amb les falles de dalt del Faro.

Foguera amb desenes de falles

Asseguts a la plaça, l'espectacle és impressionant: un primer foc s'encén dalt de la muntanya i va baixant tot fent un camí de foc. Si tenim lluna nova i la foscor confon el relleu, sembla que el foc baixi verticalment del cel sobre les teulades de l'altra banda del riu.

El descens en ziga-zaga és trencat per alguna falla que llancen pendent avall pel dret.

En aquests moments, la sensació és que el foc s'hagi d'estendre per tota la muntanya sense cap control, però els fallaires el van conduint al llarg de tota la baixada. Des del poble no es percep el seu esforç, la gent espera badoca tot menjant coca i bevent cava i, malgrat que siguem molts els de fora, si som prou discrets i ens acoblem al fer i estar de la gent dels pobles i valls pallareses, podem seguir les seves converses, fins i tot alguna disputa amistosa amb els aranesos.

Fins aquest moment el ritme viscut al poble és pausat, però amb l'arribada de les primeres falles als carrers d'Isil la festa s'exalta. Un cop completada una cercavila que recorre fins a l'església romànica de Sant Joan, als afores al sud del poble, es van apilant totes les falles al gran campanar de foc i la foguera pren amb una fúria que obliga a enretirar-se'n. Hi ha més falles que fallaires i a les seves cares veiem que la baixada no ha estat fàcil. Una petita banda pirinenca comença a tocar ritmes festius i a continuació es balla el tradicional Ball de Bastons i el Ball Pla, i la música segueix, ja amb orquestrina, fins ben entrada la nit, perquè tothom pugui afegir-s'hi.

És molt recomanable viure aquesta festa per l'espectacularitat de veure baixar el foc des del vessant de la muntanya. Si tenim prou dies, podem combinar-ho amb l'ascensió al Mont Valier que, tot i ser un cim poc visitat des de Catalunya, té un gran atractiu. És una immensa mola rocosa marcadament decantada al nord de la carena fronterera. Des de la vall pallaresa d'Isil s'imposa una forta caminada per fer aquest cim, però val molt la pena. Plantegem l'ascensió en travessa circular, variant el camí de retorn respecte de l'anada.

Ascensió al Mont Valier i baixada de falles a Isil

1a jornada (1.300 m d'ascens, 650 m de descens)

Salt del Pallars a l'Arieja

Podem iniciar l'itinerari al bonic santuari o al llogarret de Montgarri, seguint l'Alta Ruta Pirinenca de Georges Véron a través d'un primer tram pel barranc de Porquer i enllaçant cap a Riufred. L'alternativa que us proposem entronca amb aquesta ruta sortint del pont de Marimanha. L'accés el fem per l'entretinguda pista forestal que ressegueix la Noguera Pallaresa en el seu curs més alt, unint el pla de Beret i Isil amb un gran arc que abraça el massís de Beret. Arran del pont que creua el barranc de Marimanha hi ha la divisió entre l'Aran i el Pallars.

Baixem a la Noguera i la creuem a gual buscant el millor pas en unes aigües que, a mitjan juny, poden baixar amb força pel desglaç. Així mateix deixem el barranc de

L'aigua com a contrapunt al foc (Marimanha)

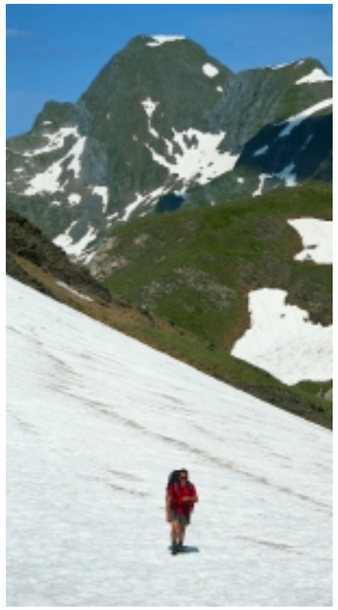

El Mont Valier des de la carena fronterera

Riufred enrere i enfilem obliquament amb bosquina a la dreta i prats de dalla a l'esquerra. Passarem dues bordes tot intentant seguir unes traces molt desdibuixades i discontínues, i sense por si ens trobem en algun moment amb herbes fins a la cintura o matolls fins al coll. En la solitud d'aquest indret va ser com vam sorprendre un jove cervató endormiscat entre mates, que va sortir espantat en arribar-hi sobtadament a escassos metres.

Busquem de pujar pel centre de la solana pels punts més esclarissats fins haver de penetrar en una pineda prou neta de sotabosc, on s'insinuen traces de flanqueig dins el bosc. Virem cap a l'est, però encara en ascens lleuger, a buscar un collet a uns 1.980 m d'altitud (l'altímetre és molt útil dins del bosc), que ens permet saltar la carena i entrar planers cap a la vall de Riufred, dibuixant-se el camí cada cop més clar.

Remuntem el barranc fins a un replà on ens decantem pel branc NE que mena prat amunt. Arribem al Clot de la Gireta, una depressió curiosa sense sortida superficial d'aigües i voltem cap al collet fronterer a 2.519 metres, situat al nord del Tuc dels Tres Comtes. Allà veiem per primer cop el Mont Valier, imponent i encara llunyà, tot i la llarga pujada feta.

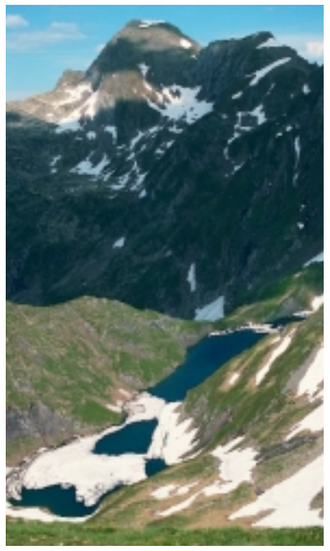

El Mont Valier sobre l'Estany Long

Així com el foc és el protagonista de la nit de Sant Joan, en l'excursió l'aigua hi té un paper destacat.

Iniciem el descens per corriols lleugers i, si ens decantem planejant cap al Port de la Barlonguèra, trobarem alguna baixada directa prou senzilla per forts pendents d'herba cap a l'Estany Llong. El voregem pel nord, no lluny de l'aigua, per un camí que ja no perdrem. Entretingueu-vos a examinar el desguàs de l'Estany Long; fa un salt abrupte amb un tram subterrani. El camí, ara molt bo, baixa zigzaguejant per un vessant sorprenentment dret. Al revolt que passa arran del barranc veurem sobre nostre la ressurgència de l'aigua engolida més amunt a través d'una fissura.

Baixem fins a prop de l'Estany Redó per enfilar novament camí en forta pujada directa cap al refugi des Estagnous. Està situat en un replà alçat amb boniques vistes a l'oest. Vist des d'aquí, el Petit Valier és imponent per una muralla rocosa a la seva base.

Desnivell de la paret est sobre les valls de l'Arieja

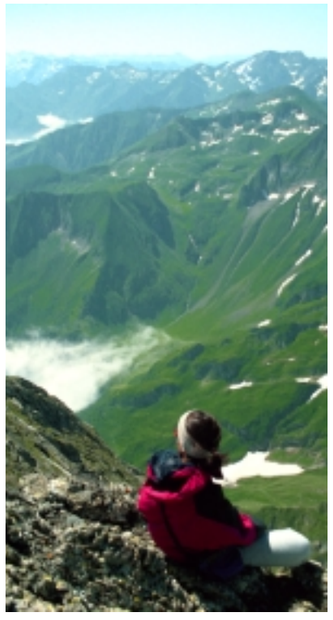

Refugi des Estagnous

Està situat a la part alta de la vall del Riveròt, a 2.245 m d'altitud, al marge nord del replà dels Estagnous, uns petits estanyols en un entorn d'alta muntanya. És un punt de parada ideal per a fer l'ascensió des del cantó del Couserans, ja que les valls són profundes i suma un bon desnivell. És molt freqüentat pels francesos i ofereix més de 70 places amb un equipament molt complet. En general hi ha guarda d'inicis de juny a mitjan octubre. Per a informació i reserves al telèfon 05 61 96 76 22 i el fax 05 61 69 50 07 són de contacte i el telèfon 05 61 96 76 22 és del refugi.

2a jornada (750 m d'ascens, 1.400 m de descens)

Cim i retorn cap a Isil

Sortim del refugi per molt bon camí fins al cim mateix. Es nota que és una muntanya molt concorreguda pels francesos, a diferència de les poques visites que rep des del sud. El camí puja decidit fins que gira al SE i planeja, repicat a la roca, cap al coll de Faustin. La vista s'obre sobtadament a totes bandes, sensació acusada pel profund corredor de Faustin que se'ns obre als peus. Des del coll remuntem l'ampla pala SO del Mont Valier per tartera fins al cim principal a 2.838 m. L'aresta cimera és plana i val la pena anar a la punta SE per a abocar-nos a la paret est i comprovar la verticalitat i el desnivell del Trou Noir, famós per les seves escalades.

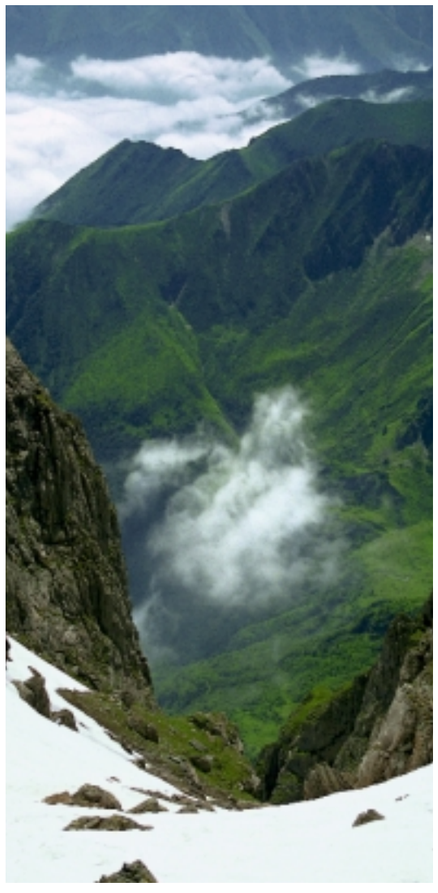

El corredor Faustin com un embut cap al verd

El Mont Valier, senyor de l'Arieja

És una muntanya molt dominant per la seva posició isolada, que fa que se la vegi i identifiqui des de molts punts, i alhora gaudeix d'una vista molt àmplia en totes direccions. Potser aquest fet va motivar que antigament fos considerat el cim més alt dels Pirineus, almenys localment a les valls septentrionals. També se'l coneix com "el senyor de l'Arieja" i el 1886 Russell en comparava l'excel·lència amb el Midi de Bigorre. Les creus del cim tenen una història particular. Al segle V, Valérius, bisbe del Couserans, hauria pujat al cim a clavar-hi tres creus; i així es batejà el cim posteriorment. Sembla ser que el 1672 un successor seu, Bernard de Marmiesse va trobar al cim algunes restes de les creus mil·lenàries i n'hi plantà una de nova. Més recentment, un muntanyenc la va llançar daltabaix, però va ser recuperada i encara s'hi pot observar.

Iniciem el descens des d'aquesta talaia, que en conjunt serà un camí de fort pendent, com a la nit d'Isil les falles baixen abruptament del Faro. Desfem el camí fins al coll i seguim la carena cap al sud pel pas de la Balme, dret però sense cap dificultat, malgrat que des del refugi semblava infranquejable. Des del Petit Valier tenim una vista frontal del pic major sobre les profundes valls verdes del nord. Seguim la carena decantats a l'oest fins a la Bretxa de Peira Blanca, on el terreny es fa més abrupte i farem algun pas de grimpada, però sempre amb traça. Així arribem a la carena fronterera, molt a prop del pic de Pala Clavera. Al davant tenim un llarg descens, que comença per forts pendents cap al Clot de Taulleri.

El camí de la llibertat

Aquest és el nom que rep l'itinerari que baixa del port de Clavera cap a Isil, en record dels 30.000 homes i dones francesos que van creuar la frontera fugint de l'ocupació nazi en la II Guerra Mundial. Els Pirineus han vist molts trànsits d'exili en tots dos sentits i en múltiples ports de muntanya, però aquest va ser especialment freqüentat en aquells anys. Aquest fet contrasta amb la solitud actual i la pràctica absència de camí, tot i que s'està recuperant per la iniciativa local. Els prats alpins han esborrat les petjades de tant sofriment, però que no sigui l'oblit que retorni l'horror. Potser es podria dir que en el nostre tragí per la muntanya també hi ha una recerca de la llibertat.

Tenim dues variants de baixada: ens podem decantar a l'est a buscar la capçalera del barranc de Riufred, o cap a l'estanyol de la dreta on les granotes estaran en plena activitat. Des d'allà baixem per prats molt drets; és un racó de neveres on fàcilment veurem les restes de les últimes allaus de fusió. Més endavant, entroncant amb el barranc de Riufred, se suavitza la baixada per un camí cada cop més fressat, i esclata el verd del solstici estival amb mil flors silvestres. Ja prop de la Noguera, una pista fa una llaçada fins al riu. Per finalitzar la caminada podem baixar la riba esquerra fins a la coneguda borda de Perosa, o retornar al punt d'inici en la direcció contrària, remuntant el riu fins a poder-lo creuar per trobar la pista principal, poc més avall del pont de Marimanha. De baixada cap a Isil, seguint el curs de la vall més enllà de les clàssiques bordes de Perosa i d'Isil, passarem el refugi del Fornet i l'antiga serradora hidràulica, abans d'entrar a Alòs d'Isil. A banda dels carrerons entre grans pallers i de la portada de l'església, crida l'atenció el pont medieval que creua la Noguera ja camí d'Isil, on celebrarem la nit de Sant Joan.■

Descens de la vall de Riufred (camí de la Llibertat)

Vessant sud del pic de Sant Cugat

Pujant a la Vall d'Aran o a Boí, qui no s'ha aturat algun cop a contemplar aquesta paret farcida de plaques que és el vessant sud del pic de Sant Cugat. De totes les vies que s'hi han traçat una en destaca per sobre de les altres per les nombroses repeticions que ja té: és la via equipada i oberta pel prolífic Luis Alfonso, "Luigi", que, gràcies als espits, ens condueix per les plaques centrals de la paret fins a les terrorífiques plaques finals, que per sort no són obligades.

Finalment trobem el dia per anar a provar la via. L'escalada esdevé molt mantinguda, per plaques que no donen treva per descansar. Les assegurances disten una barbaritat l'una de l'altra i per això hi ha passatges en què cal intercalar algun tasconet. Aquest fet pot explicar que les xapes anteriors siguin plenes de baguetes d'abandonaments. Si es desconeix aquest fet -avançar per una placa mantinguda amb les assegurances tan allunyades–, veure la següent xapa deu o quinze metres més amunt pot desmoralitzar més d'un. El secret rau en l'emplaçament d'un tascó en un lloc que caldrà anar decidint sobre la marxa.

Acabada la primera part entrem en una zona menys evident i més ajaguda, fins que encetem una altra tirada que acaba amb un flanqueig a l'esquerra molt dur. Després de dues tirades més coincidint amb la via central, entrem ja en la part final de la via.

Originalment la graduació marcava grau VII o A0. El grau VII no el toquem, ara bé l'A0 sí que costa de passar, ja que és gairebé impossible arribar d'una assegurança a l'altra si no ens pengem d'estreps. Acabades aquestes dues tirades, les més verticals i difícils, sortim a un terreny més indefinit, més fàcil que abans, però si anem per la via ens caldrà superar un pas llis que és com una mena d'embut esmolat per l'aigua. El terreny és molt anàrquic, però les dificultats són molt similars escollim la possibilitat que escollim. Arribem així a la part superior de la paret.

Per la carena anirem en direcció a la dreta, cap a l'est, i per pendents més evidents baixarem per les tarteres del darrere (atenció als turmells) fins a un pas més dret i penjat que ens demanarà un ràpel. Continuem baixant per la tartera fins a la teulada de la central elèctrica.

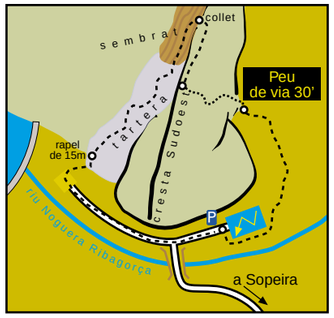

Text i fotografies de Joan Gelabert

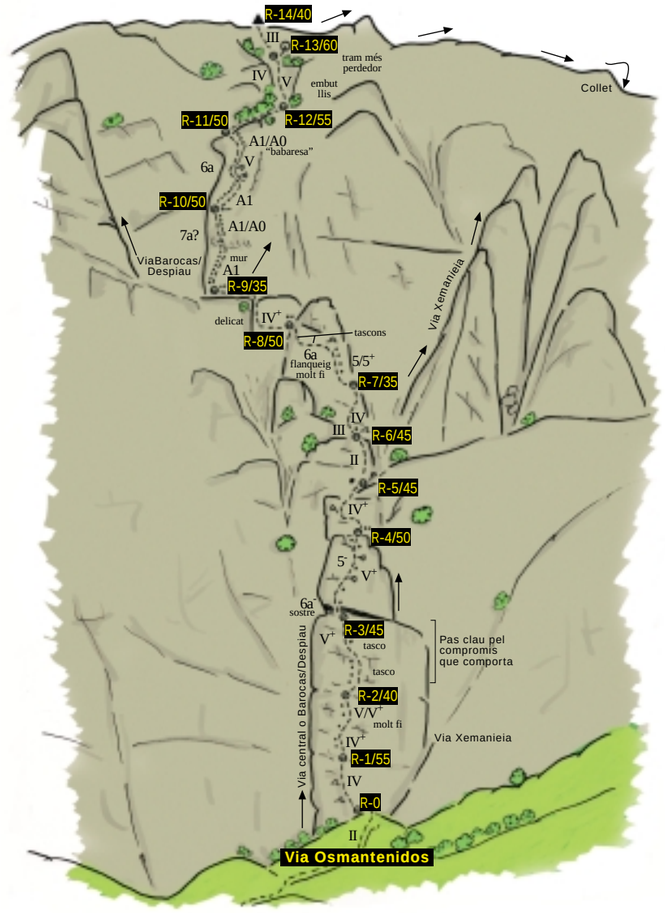

Tercera tirada interrompuda per un petit sostret

Arribant a la reunió de la quarta tirada

Dificultat: ED
La dificultat màxima obligada està al voltant del 6°. Ara bé, tenint en compte que les assegurances estan allunyades entre elles, recomanaria anar un xic més sobrat de grau per anar més tranquil per les plaques.

Dificultat tècnica: MD+
És una via pràcticament equipada. Cal posar alguna assegurança aïllada i en les dues últimes tirades també caldrà assegurar-se els passos. La graduació queda justificada per la longitud de la via i el compromís de la verticalitat. És recomanable tenir experiència en vies llargues i mantingudes. Tot plegat ens caldran unes 5 hores (aquest seria el temps en condicions normals).

Seguretat: 7
La via està equipada però les assegurances disten molt entre elles i per sota del V no està equipat. Alguna assegurança més sempre estaria ben rebuda. A l'estiu, atenció que la calor que hi fa pot ser excessiva.

Material:
Un joc de tascons, algun *friend* petit i mitjà. Els estreps poden ser útils en les tirades més difícils (la desena i l'onzena). Cal esperar que no manqui cap pitó de la bavaresa. Tenir els braços més llargs que la mitjana també pot ser molt útil.

Bellesa: 8
En el seu estil, és una escalada molt elegant, en un entorn molt bonic. Llàstima de la part central que trenca la línia de la paret.

Roca: 8
La roca és bona, les plaques compactes i els passatges més fàcils estan escombrats excepte en els trams més ajaguts.

Aproximació:
De la centraleta transformadora, un sender més o menys fressat ens porta cap al centre de la paret identificant les plaques característiques. La via comença sota. Hi ha una fletxa a peu de via.

Descens:
Seguirem la carena cap a l'est. Abans d'arribar a un collet baixarem a l'esquerra a uns sembrats, cal remuntar un xic a la dreta per després girar a l'esquerra per baixar per una tartera característica fins a un ràpel. Continuarem per la tartera, les traces són evidents, fins a la central i d'allà per la carretera fins al punt d'inici.

El Turbó

El Turbó des de Sant Jordi d'Esdolomada

far de ponent

Text i fotografies de Jordi Mir

El triangle màgic per als excursionistes catalans que formen, a l'esquena de la línia costanera, el Principat, la Franja de Ponent i la Catalunya Nord, té tres punts cardinals que el configuren: les Corberes al nord, el Montsià al sud i el Turbó a l'oest. Aquestes tres muntanyes, que pel que fa als tipus de paisatge ens marquen els límits d'un territori riquíssim i que se sustenta sobre una base geològica d'una diversitat excepcional, tenen, a més, un tret comú que les uneix: la seva estructura calcària, amb la consegüent blancor que les caracteritza des de lluny.

Ara bé: la serra de les Corberes, termenal amb Occitània, i la del Montsià, a frec del País Valencià, són conjunts orogràfics interessants des del punt de vista excursionista per la seva situació estratègica però sense una rellevància muntanyenca especial. En canvi, el massís del Turbó és singular en molts aspectes i mereix una atenció preferent.

Aquesta mola blanquinosa espectacular, aquest flam altívol, bellament emplaçat a l'extrem del Prepirineu català, és un punt de referència inevitable des de la majoria de cims de l'àrea ponentina. L'alçada ja considerable de 2.500 metres totalment separada del gran eix pirinenc –és just al sud de la Maladeta i el Vallhiverna amb la vall de l'Isàvena al mig- el converteix en una muntanya del màxim atractiu i que no podem ignorar. Aquesta situació isolada el fa molt vistent però el deixa al descobert dels vents que baten els grans cims i per això és sempre un dels primers on la neu deixa rastre, com sol passar amb la serra del Port de Comte, la seva pariona, bé que menys espectacular, al mig del Principat.

Si a tot això hi afegim que, com hem dit, fa de frontera de la llengua amb la terra aragonesa de l'antic comtat de Ribagorça comprendrem que, com a excursionistes i com a catalans, ha de ser un objectiu de primer ordre per a nosaltres. I no ens defraudarà, perquè, per una banda, ens ha de permetre acostar-nos i reforçar la vitalitat de la dotzena de petits pobles que l'envolten i que són com puntes de llança de l'idioma i, per una altra, té al·licients muntanyencs -roca nua, tarteres i desnivells de més de mil metres- per als qui hi busquin una ascensió de caire pirinenc a la vegada que, si es vol fer fàcil, en època de bon temps és un cim a l'abast de tothom. És, doncs, en conjunt, un massís accessible des de tot l'entorn, però amb desnivells i distàncies que requereixen un cert temps i ganes de caminar.

Vegem-ne una mica les opcions. Des del veïnat de Cercuran, a tocar del balneari de les Viles del Turbó, hi ha la pujada més clàssica i més agraïda per a un muntanyenc amb una certa experiència. Cal remuntar des de la vall per alguna canal d'aquest vessant est, tenint en compte que com més a la dreta normalment serà més accessible. En arribar a la Portella, punt d'inflexió de la carena que té el bony del Turbonet a la dreta, ja veurem el pic al davant, però n'estarem separats per la gran olla que forma el barranc de Sant Adrià que s'endinsa al cor del massís. Haurem de vorejar aquesta clotada per la banda sud seguint la carena pelada, llargueta però fàcil, i arribarem al cim. Hi caldrà comptar ben bé cinc hores entre pujar i baixar.

Si hi volem anar des del vessant nord, serà bo que fem des dels poblets d'Espés de Sus o de la Múria una aproximació per la pista que els uneix fins a l'indret de Selvaplana –bosc i prat en una unió perfecta– i pel santuari de la Mare de Déu de les Ares –malauradament en estat ruïnós– i el port d'aquest nom fins a anar a trobar l'itinerari anterior com més amunt millor. Serà un pèl més llarg, però molt bonic.

L'accés pel costat oposat, és a dir, per la cara sud, la més vertical, pot donar lloc a vies més difícils aptes per a excursionistes avesats a l'escalada i, per tant, les deixem al gust i a les possibilitats de cada u.

I, finalment, per la banda oest és des d'on podem pujar al cim amb més facilitat. Des d'Eixea i Serrat accedim a una pista de muntanya que supera uns vuit-cents metres i arriba fins a la cabana refugi de la Plana, situada en un replà herbat arran del roquissar. L'accés amb vehicle a aquest punt ens situa al peu d'una pujada rosta però franca que en una hora i mitja ens pot portar al punt més alt sense dificultats.

L'esforç valdrà la pena en tots els casos perquè, des d'aquest estratègic vèrtex geodèsic de primer ordre, si hi sabem fer escaure un dia clar gaudirem d'un panorama magnífic. Tindrem, mirant cap al nord, una visió esplèndida i immediata del massís de la Maladeta i de cara al sud i a l'est l'horitzó es dilatarà fins enllà i enllà de la terra catalana. No oblidem, doncs, el Turbó. Si ja el coneixem recordem-lo, tornem-hi i divulguem-lo i, si encara no hi hem anat, acostem-nos-hi i no ens sabrà greu.■

Cim del Turbó (2.492m)

El refugi Montsant

A l'ombra de la Roca Corbatera

Per Lluís Catasús

Situat al bell mig de les serres tarragonines trobem el refugi Montsant. Aquesta edificació que pertany al Centre Excursionista de Tarragona es troba situada al poble d'Albarca, a la comarca del Priorat, i és un excel·lent punt de partida de nombroses excursions i ascensions per les serralades de Montsant, Gritella i la Llena.

Albarca és una petit nucli situat a l'extrem oriental de la serra de Montsant, a 815 metres d'altitud, agregat al municipi de Cornudella de Montsant. A inicis del segle XX comptava amb poc més d'un centenar d'habitants, però en acabar la guerra civil va patir un ràpid procés de despoblament. En l'actualitat, a l'estiu, que és quan hi ha més gent al poble, hi viuen poc més d'una vintena de persones.

Malgrat aquest abandonament, la vila te un gran dinamisme cultural gràcies a un grup de socis del centre de documentació Carrutxa, una associació creada a Reus el 1980 que es dedica a la recerca i difusió del patrimoni etnològic i a la dinamització cultural. L'associació forma part de la xarxa d'entitats coordinada pel Centre de Promoció de Cultura Popular i Tradicional Catalana de la Generalitat de Catalunya. El 1995 es va editar a Albarca el primer número de la revista La Carxana, dedicada a donar a conèixer la història i la cultura popular de la vila, i cada any se'n publica un nou número de distribució gratuïta; el darrer, el número 9, va sortir l'estiu del 2003.

Una altra iniciativa per a donar a conèixer aquesta raconada del nostre país fou la creació del portal d'internet *www.migdia.com/montsant*, en la qual els creadors afirmen amb orgull que Albarca és el poble més petit de Catalunya amb pàgina web. Des de la nostra revista volem encoratjar fortament aquesta mena d'iniciatives que pretenen salvar de l'oblit els nostres pobles i la nostra cultura popular.

Al poble no hi trobareu cap altre servei que el refugi de muntanya, on s'ofereixen begudes, menjars casolans i totes les comoditats necessàries per poder gaudir de la muntanya. L'entorn presenta un gran ventall de possibilitats per a activitats a l'aire lliure com el senderisme, les rutes amb BTT, l'escalada, etc. Des d'ací podem pujar al Montsant, per l'antic camí de ferradura i anar a l'ermita de la Mare de Déu o cap a la Serra Major i pujar la Roca Corbatera. Podem també vorejar el peu de la muntanya cap a les ermites d'Ulldemolins, per una banda, o seguir antics camins de cartoixans, cap a Sant Joan del Codolar, a Cornudella, per l'altra.

Una altra activitat interessant que ens ofereix el refugi és la Ruta dels Refugis Serra de Montsant - Muntanyes de Prades. Aquesta ruta, de 80 km de camí marcat amb senyals grocs i blaus, i 5.000 metres de desnivell acumulat, està dividida en quatre etapes i passa pels refugis de Siurana, Montsant, Mont-ral i la Mussara. En tots ells trobareu un llibre de pas i un segell per marcar la targeta de pas. L'editorial Piolet, conjuntament amb l'empresa Montsant Natura, ha editat un mapa escala 1:25.000 sobre aquesta ruta. Per obtenir-ne més informació també podeu consultar la pàgina d'internet http://perso.wanadoo.es/vmiro/ruta/presentacio.htm.

Vista del refugi del Montsant situat al poble d'Albarca

L'itinerari

El refugi constitueix un punt de sortida excel·lent per fer excursions Montsant amunt, tot pujant la Roca Corbatera, de 1.166 metres, alçària màxima de la serra i sostre comarcal del Priorat. La manera més senzilla de pujar a la Roca Corbatera és des d'Albarca pel collet de Miragüelos i el Grau Gran, en una curta, fàcil i agradable excursió de poc més d'una hora, tot seguint les marques del GR-171. La nostra intenció, però, és presentar-vos un itinerari més interessant, encara que no apte per a tots els caminadors, ja que inclou trams ferrats: la pujada a la Roca Corbatera pel grau dels Tres Ressalts o de Sant Joan.

Cim de la Roca Corbatera

D'Albarca (815 m) a l'ermita de Sant Joan del Codolar (704 m) pel camí dels Cartoixans (55')

D'Albarca agafarem la variant del GR-174-1, que ens durà fins a l'ermita de Sant Joan del Codolar. Aquest camí, conegut amb el nom dels Cartoixans o de la Llisera, és una agradable passejada que voreja el peu de la muntanya pel sud.

Sortirem d'Albarca pel carrer que s'encara al Montsant i en 5 minuts arribarem al pla dels Hostalets. Per aquest indret antigament passava el camí reial de Reus a Lleida i hi havia una ferreria i hostals on es podien allotjar els traginers. Avui, només resten les runes de dos grups d'edificacions. Just en aquest punt trobarem dos pals indicadors que cap a l'esquerra ens menaran a l'ermita de Sant Joan. A partir d'aquí no hem de perdre en cap moment les marques de la variant del GR. Caminarem per un bonic camí que durant un bon tram passa per sobre de la llisera de la roca i gaudirem d'unes agradables vistes cap a Siurana, el seu embassament i la serra de Gritella.

En menys d'una hora arribarem a Sant Joan del Codolar, ermita edificada a l'any 1780 al recer d'uns grans còdols. Aquest bonic racó envoltat per enormes xiprers i amb una font d'aigua fresca és el punt ideal per descansar i fer un bon mos abans d'agafar l'embranzida necessària per la dreta pujada a la Roca Corbatera. A l'ermita també s'hi pot arribar amb cotxe des de Cornudella tot seguint una estreta pista asfaltada.

De l'ermita de Sant Joan del Codolar (704 m) a la Roca Corbatera (1.166 m) pel grau dels Tres Ressalts o de Sant Joan (65')

Pujarem la Roca Corbatera pel grau dels Tres Ressalts, també conegut pel grau de Sant Joan o pel dels Tres Esglaons. El grau és molt dret amb petits trams de grimpada i tres ressalts equipats amb ferros i esglaons. No es apte per a tots els caminadors ja que els passos ferrats, malgrat que no són gaire difícils, requereixen com a mínim està habituat a aquesta mena d'entrebancs. No val a badar. Aquesta pujada forma part de la Ruta dels Refugis i tot el tram fins al cim està marcat amb senyals de pintura groga i blava.

Per darrere de l'ermita, just enfront d'unes taules i fogons, surt un corriol marcat amb el senyal groc i blau. El camí s'enfila fort i de seguida trobarem un pal indicador que ens dirigirà cap al grau. La pujada és molt dreta però molt fressada. Al cap de 20 minuts trobarem el primer ressalt ferrat, el més senzill dels tres. Es tracta d'un petit mur de tres metres equipat amb sis esglaons. Seguirem pujant i al cap de 10 minuts trobarem el segon esglaó ferrat. Aquest és un xic més dret i més difícil de remuntar i requereix una certa habilitat en la grimpada. Novament sis esglaons ferrats estratègicament molt ben disposats ens facilitaran la pujada. Al cap de 15 minuts i després de remuntar un curt tram de grimpada amb bones preses, ens situarem sota d'una petita balma. En aquest punt girarem cap a la dreta i superarem un pas curt però vertical fent força amb els braços. Una pila de pedres amuntegades a la base del pas ens ajudaran. Tot seguit trobarem el tercer ressalt amb uns quants passos de grimpada equipats amb barrots de ferro clavats a la paret. A partir d'aquí ja només ens quedarà un darrer pas de grimpada per acabar de sortir de la canal. Un cop en aquest punt trobarem un pal indicador que assenyala el camí del grau cap a l'ermita de Sant Joan.

Primer ressalt ferrat

Nosaltres continuarem pujant dret fins a arribar dalt de la carena de la Serra Major. Un cop a la carena veurem a la nostra dreta la silueta característica de la Roca Corbatera, amb la creu (actualment caiguda) i el vèrtex geodèsic. La Roca Corbatera, amb els seus 1.166 m d'altitud, és el punt més alt de la Serra de Montsant i sostre comarcal del Priorat. Al nostre voltant podrem contemplar extenses vistes sobre totes les serres tarragonines i fins i tot en un dia clar podem arribar a albirar els Pirineus.

De la Roca Corbatera (1.166 m) a l'ermita de Sant Joan del Codolar (704 m) pel pas del Gat i el grau del Tomaset o del Montsant (80 minuts)

Des del cim, seguint les marques de GR, podem baixar directes cap a Albarca tot passant pel Grau Gran i el collet de Miragüelos. En quaranta minuts ens podem plantar al poble. Si baixeu per aquí us recomanem que us desvieu per visitar el santuari de Santa Maria de Montsant. L'ermita està situada en un indret preciós a poc més de mil metres d'altitud, damunt del cingle obert a la vall d'Ulldemolins i sota la Roca Corbatera. Nosaltres però us volem proposar d'allargar més l'excursió passant pel pas del Gat, la font del Manyano, el pla del Moloner i el grau del Tomaset, altrament conegut com a grau del Montsant, i tornar a l'ermita de Sant Joan del Codolar.

Deixarem el cim i anirem direcció oest tot seguint la carena en direcció a Cabassers. De seguida trobarem un pal indicador que ens marcarà la desviació de la font del Manyano i el pas del Gat. Deixarem per tant el camí de la carena i baixarem per aquest corriol

L'itinerari

que s'endinsa cap al comellar. Baixarem fort amb cura de no perdre les marques de pintura blanca que indiquen l'itinerari. Als 10 minuts arribarem al pas del Gat. Primer haurem de passar una cornisa (vigileu de no relliscar) i després un pas molt estret obert entre dues roques. Alternativament es pot desgrimpar unes roques situades a l'esquerra. Un cop passat el pas continuarem pel camí i en menys de 5 minuts arribarem a la petita font del Manyano, un bon punt per a descansar al costat dels bassis de la font.

Continuarem pel senderó que va per entremig del bosc, passa sota el cingle i després en curtes pujades ens porta de nou al capdamunt de la Serra Major. Cal anar amb compte en els últims trams de no perdre les marques de pintura blanca i les fites de pedra. Un cop dalt de la serra aviat trobarem el monument dedicat al Crist de la Sang.

Som en una cruïlla de camins. Girarem cap a l'esquerra, deixarem el camí de capçada i baixarem fort en direcció al clot del Tomaset o del Moloner. Al nostre darrere deixarem la cova del Tomaset, i més endavant trobarem la cruïlla per anar cap a la Cova Santa, que ens quedarà molt a prop. Nosaltres seguirem recte pel camí d'enfront i iniciarem la baixada pel grau del Tomaset o del Montsant amb boniques vistes cap a Cornudella i Siurana. El grau és molt senzill i no presenta cap dificultat, anirem trobant diverses dreceres per tallar algunes de les giragonses del camí. Els senyals del GR ens acompanyaran en aquest tram de baixada. El camí ens portarà prop d'un coll on caldrà girar cap a l'esquerra per un senderó ben fressat i deixarem les marques de GR que ens portarien cap a Cornudella. Al fons ja veurem la silueta dels xiprers dels voltants de l'ermita de Sant Joan del Codolar.

De l'ermita de Sant Joan del Codolar (704 m) a Albarca (815 m) pel camí dels Cartoixans (55')

Refem ara de tornada l'agradable camí dels Cartoixans o de la Llisera, que en menys d'una hora ens conduirà fins al poble d'Albarca.

Vista del grau dels Tres Ressalts des de Sant Joan del Codolar

Fitxa del refugi

- *Nom:* Refugi Montsant
- *Data inauguració:* 7/10/1962, segona inauguració 13/3/1983
- *Alçada:* 815 m
- *Terme municipal:* Cornudella de Montsant (el Priorat)
- *Situació:* Al mig del poble d'Albarca
- *Propietari:* Centre Excursionista de Tarragona (CET)
- *Adreça del propietari:* Sant Antoni Maria Claret, 11 baixos interior 43002 Tarragona. Telèfon 606 258 003, e-mail: *cet@tinet.fut.es*, pàgina d'internet *www.cet.weboficial.com*. Horari de secretaria dimarts i dijous de 20 a 22h
- *Guarda:* M. Luz Romero
- *Telèfon de contacte:* 616 148 936.
- *Pobles més propers:* Ulldemolins, Prades i Cornudella del Montsant
- *Refugis més propers:* Siurana, alberg Montsant Natura (Cornudella), La Mussara i Mont-ral
- *Característiques:* Refugi obert durant tota la setmana. Millor concertar el seu ús trucant prèviament. Disposa d'una sala menjador i d'una habitació dormitori amb 24 places en lliteres. Equipat amb matalassos, coixins, flassades, llum elèctrica, estufa de clofoll d'avellana, llar de foc, serveis i dutxes amb aigua calenta. A l'estiu de vegades hi ha restriccions d'aigua i s'ha d'anar amb cura de no malgastar-la. Hi ha lloc per fer-se el menjar i dinar, a més de servei de bar i menjars de cuina casolana. El refugi té una àmplia terrassa amb una vista excepcional cap al bosc de Mas del Lluc i la Serra de Gritella amb Siurana al fons. Per a més informació consulteu la pàgina web *http://www.migdia.com/montsant/albarca/serveis.html*
- *Accés amb vehicle:* Per la C-242 de les Borges del Camp a la Granadella.
- *Activitats:* Excursions, travesses, senderisme (GR-171), escalada, bicicleta de muntanya, etc.
- *Cartografia:*
- *Mapa-Guia Serra de Montsant*, escala 1:20.000. Editorial Piolet
- *Mapa Ruta dels Refugis Serra de Montsant Muntanyes de Prades*, escala 1:25.000. Editorial Piolet i Montsant Natura

Cent anys d'activitats

per Jaume de Ramon i Vidal

Durant els anys 60 i 70 del segle XX es considerà vox populi que, de les dues entitats hegemòniques del nostre esport, la UEC tenia una massa social d'extracció popular i exercia l'excursionisme segons els interessos sociològics d'aquests grups, mentre que l'altra entitat simbolitzava i representava les elits poderoses i dominants del país.

Aquesta percepció tenia arrels històriques que per explicar-les cal remuntar-se als inicis del segle passat i en primer lloc fer esment de la prosperitat econòmica amb la inversió del capital repatriat després de la pèrdua de les colònies. En són exemples la constitució del Banc Hispano-Americà i del Banc Espanyol de Crèdit, així com la tendència a la concentració industrial, l'ús de l'energia elèctrica, la desaparició definitiva dels telers manuals i la modernització del port de Barcelona. Tot això va anar acompanyat d'un increment dels treballadors en les aglomeracions industrials com Barcelona, on d'una població de 600.000 ciutadans 150.000 eren obrers (dades de 1905). Les condicions laborals eren dures amb una jornada mitjana d'onze hores diàries, però els grups més qualificats començaren a beneficiar-se, això sí, molt lleugerament, d'una reducció de la plusvàlua per part dels patrons, conseqüència de la nova mentalitat dels grups dirigents dels països més desenvolupats industrialment, que volien ampliar l'economia consumista a sectors més amplis de la societat. Així, la flexibilitat de la situació va permetre la promoció i l'assoliment d'un millor benestar per als obrers qualificats, que eren uns 20.000 a Catalunya, incloent-hi els dependents de comerç, oficinistes, etc. A tall d'exemple, els tipògrafs cobraven 4,5 pessetes, un sou relativament alt aleshores.

Aquesta conjuntura econòmica favorable d'entusiasme empresarial i la creació el 1903 de l'Institut de Reformes Socials portà l'administració a aprovar la llei del 3 de març de 1904 que va implantar el descans dominical obligatori i efectiu, tot i que el seu reglament no és desenvolupà fins al 1905 i que la jornada festiva no era remunerada. Tant la millora salarial d'aquests quadres superiors d'obrers com la nova llei van permetre que anar d'excursió ja no fos privilegi d'uns pocs.

Cal dir també que els obrers qualificats eren els més compromesos socialment i els primers que es vincularen al catalanisme polític a través del doctor Domènec Martí Julià, que dirigia la Unió Catalanista. L'historiador Klaus Jürgen Nagel diu que no existeix una línia clara de separació entre la classe obrera i les capes més baixes de la classe mitjana, tant en la vida professional com en la convivència al barri o a la mateixa casa, i també considera que els assalariats tenien una cultura farcida de simpaties catalanistes. Per això Enric Ucelay Da Cal assenyala que aquests grups al límit entre una i altra classe van constituir la base social de la radicalització nacionalista com a un mitjà per assolir la promoció social.

Des de la ideologia cultural, de la mà d'Eugeni d'Ors, es va imposar el Noucentisme, que és fonamentà en la revalorització de la terra mediterrània i del classicisme, cosa que comportà que l'esport esdevingués una pràctica moderna molt favorable al desenvolupament de l'excursionisme, ja que l'ideal clàssic grec de la perfecció era el culte al cos i a la ment. D'aquí l'interès per les activitats físiques en la natura conjuntament amb el desvetllament intel·lectual de la llengua pròpia, la literatura, el folklore, l'art i les ciències naturals, condicionant la proliferació d'entitats muntanyenques, fet que suposà la consolidació definitiva de l'excursionisme català.

La premsa obrera promovia les excursions dins de les possibilitats econòmiques de cadascú, considerant-les una obra de cultura popular, ja que les sortides a la muntanya eren una forma de fomentar la cultura entre els obrers. No és d'estranyar, doncs, que el 1903 és constituïssin les seccions excursionistes del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria (CADCI) i de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, totes dues institucions d'extracció assalariada.

S'ha de dir que tot això comportà un tomb a la tipologia excursionista i junt amb el tradicional excursionisme científic propi del segle XIX en naixia un altre que tenia per objectiu el gaudi i l'exercici físic en el medi natural, exemple del qual són les primeres manifestacions plenament alpinistes de la mà de Jaume Oliveras o de Juli Soler i Santaló, així com l'aparició de les primeres guies pirinenques de Cèsar August Torres. Tot això explica la progressiva incorporació de noves pràctiques com l'esquí, les raquetes o les curses de trineus.

És en aquest context històric que cal situar el fet que el 4 de febrer de 1904, un grup de vuit joves que fins aleshores havien dedicat els diumenges a anar a berenar a la natura decidissin a Montjuïc constituir l'associació Joventut Excursionista Avant i és repartissin les tasques de fer un reglament, dibuixar una ensenya i dissenyar un carnet. Sortien cada diumenge, però no feren una sortida de tot un dia fins que el 1905 anaren a Montserrat. Aquell grup inicial s'amplia a setze i ja no va deixar de créixer.

Aquestes són les primeres passes de la nostra història, les que han permès dia a dia i any rere any, amb la suma d'esforços de tots els que cregueren i creiem en la UEC, que avui commemorem els cent anys d'activitats. Felicitats a tots.■

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
Secretaria General de l'Esport

Èxit de l'Operació 41 Sostres

Per commemorar els cent anys d'activitats de les entitats que van donar origen a la Unió Excursionista de Catalunya i els 75 de la fundació de la UEC pròpiament dita, des de setembre de l'any passat i fins desembre del 2006, l'entitat ha posat en marxa allò que s'ha batejat com a "Operació 41 Sostres", una empresa d'un alt contingut simbòlic consistent a coronar el cim més alt de cadascuna de les comarques catalanes. Malgrat que la rellevància muntanyenca d'alguns d'aquests cims no és gaire gran, amb aquesta acció la UEC vol posar de manifest el seu arrelament en el territori, una de les característiques que han marcat la seva història.

Fins ara, l'operació s'està revelant tot un èxit, amb una assistència mitjana a les sortides propera al centenar de persones. En el moment de tancar aquest número de la revista els integrants de la UEC porten coronats un total de vuit sostres: el Matagalls (1.697 m) a Osona, la Mola de Sant Llorenç (1.104 m) al Vallès Occidental, la Talaia del Montmell (862 m) al Baix Penedès, la Roca Corbatera (1.163 m) al Priorat, el Tossal de la Torreta (1.676 m) a la Noguera, el Caro (1.442 m) al Baix Ebre, la Creu de Santos (942 m) a la Ribera d'Ebre i la Tosseta Rasa (1.217 m) a la Terra Alta; Els tres darrers s'han assolit aquesta Setmana Santa en una sortida de tres dies. I a més, el 9 de maig, en un sol dia és previst fer el pic de Sant Jeroni, de 1.236 m, que és alhora el sostre de l'Anoia i del Bages, i l'Albarda Castellana, de 1.167 m, que ho és del Baix Llobregat.

Però al costat d'aquests cims més modestos també n'hi ha d'altres que tenen una gran significació per al muntanyisme català, com poden ser el Puigmal (2.913 m), sostre del Ripollès; el pic de Peguera (2.942) al Pallars Jussà; el Tuc de Mulleres (3.010 m) a la Val d'Aran; la Pica d'Estats (3.140 m) al Pallars Sobirà, o el Comaloformo (3.029 m) a l'Alta Ribagorça.

L'Operació 41 Sostres es durà a terme en 26 excursions d'un dia, set de dos dies i una de tres, cosa que ha de permetre fer els 41 cims en un total de 34 dies.

Martí Boada dirigirà el nou parc natural de l'Alt Pirineu

El passat 3 de març es va constituir a Llavorsí la junta rectora del nou parc natural de l'Alt Pirineu, que la Generalitat va aprovar el setembre de l'any passat. Aquest organisme serà presidit pel doctor en Ciències Ambientals, Martí Boada Juncà. Geògraf i naturalista, Boada és investigador de l'Institut de Ciència i Tecnologia Ambiental de la Universitat Autònoma de Barcelona (ICTA), professor del Departament de Geografia de la UAB i membre del Programa de les Nacions Unides per al Medi Ambient. L'any 1995 va rebre el Premi Global 500 de les Nacions Unides.

A la junta rectora del parc, i a través de la FEEC, també hi serà representat el món excursionista, després de les reiterades peticions d'aquest col·lectiu per formar part dels òrgans de decisió que gestionen els parcs naturals catalans i no només els consultius com havia passat fins ara. El representant de la federació a la junta rectora del parc serà Xavier Ariño, que és doctor en Ciències Biològiques i soci de la UEC.

El parc natural de l'Alt Pirineu es converteix en l'àrea natural protegida més gran de Catalunya. Ocupa més de 69.000 hectàrees de quinze municipis de l'Alt Urgell i el Pallars Sobirà: Lladorre, Alins, Valls de Valira, Montferrer i Castellbò, Soriguera, Sort, Rialp, Llavorsí, Farrera, Vall de Cardós, Esterri de Cardós, Tírvia, la Guingueta d'Àneu, Esterri d'Àneu i l'Alt Àneu.

El parc forma junt amb el parc nacional d'Aigüestortes i l'estany de Sant Maurici un nucli d'alta qualitat ambiental que té una gran importància en el context europeu. És el novè parc natural gestionat per la Generalitat de Catalunya basant-se en equips tècnics de gestió en el territori mateix, òrgans rectors amb una àmplia representació de les administracions i de la societat civil local, uns recursos econòmics descentralitzats, una infraestructura d'equipaments i serveis per atendre les múltiples demandes i un important component pedagògic i de recerca.

L'àmbit del parc comprèn d'una banda els espais del PEIN de l'Alt Àneu, Capçaleres de la Noguera de Vallferrera i Noguera de Cardós i la Vall de Santa Magdalena, que conformen la major part de l'àmbit del parc. D'altra banda, també inclou la totalitat de l'espai Alt Pallars inclòs en la xarxa Natura 2000 creada per una directiva europea i, a més, s'hi ha incorporat molts dels territoris proposats pels municipis, i entitats municipals descentralitzades, durant el procés de consultes previ a la redacció de la memòria del parc. Aquestes propostes han consistit principalment en terrenys comunals.

Les principals línies de gestió són la ramaderia, la gestió forestal, la caça i la pesca continental, la conservació de la biodiversitat i del patrimoni cultural i l'accés al parc.

Pel que fa a la vegetació i a la flora, en aquesta àrea es localitza un nombre significatiu d'espècies de flora de peculiar singularitat i interès, nou d'elles declarades estrictament protegides. Un reflex de la gran importància faunística de la zona és l'alt nombre d'espècies d'interès de la fauna vertebrada, algunes de les quals en situació d'amenaça o vulnerabilitat, com la perdiu blanca, el gall fer, el mussol pirinenc, el trencalòs, la llúdriga, l'almesquera, el tritó pirinenc i la sargantana pirinenca.

També hi destaca la presència de nombrosos elements del patrimoni cultural, arquitectònic i arqueològic i de monuments històrics, dels quals l'art romànic és el més significatiu, especialment les nombroses mostres de béns artístics religiosos.

Finalment també tenen molta importància determinades zones de gran interès geològic, particularment d'elements d'interès geoformològic, amb nombroses formes d'erosió i deposició glacial com a testimonis de l'activitat glacial quaternària, i elements d'interès hidrològic i hidrogeològic, les quals conserven encara un alt grau de naturalitat.

Prou Burilles a la Muntanya!

La Unió Excursionista de Catalunya de Barcelona ha iniciat la campanya "Prou burilles a la muntanya!" per tal de lluitar amb la brutícia de petites dimensions i per sensibilitzar a tothom que les burilles de cigarreta també són deixalles.

Considerant que molta gent és conscient de no llençar brossa a la muntanya, els organitzadors de la campanya "Prou burilles a la muntanya!" volen filar més prim i conscienciar als fumadors que els residus de cigarreta, per petits que siguin també són escombraries i molt perjudicials per a la natura. Així, els promotors de la campanya recorden que els filtres concentren un elevat grau contaminant –els mateixos elements nocius que són perjudicials per a la salut- i són molt difícils de desintegrar.

Entenent que una burilla no sempre és fàcil de guardar, els impulsors de la campanya han inventat un recipient com a solució. Es tracta d'un petit cilindre amb tapa –com el recipient en què normalment es comercialitzen les pel·lícules de fotografia–, on s'hi poden emmagatzemar les burilles, per després llençar-les en algun lloc apropiat. Aquest recipient té les dimensions idònies per poder ser guardat en qualsevol butxaca per tenir-ho ben a mà.

La campanya tot just ha començat i ja s'han distribuït diferents caixes de cartró amb capacitat per uns 30 cilindres que s'han anat repartint per refugis i cases de colònies.

Expedició tortosina al Gasherbrum II

Amb motiu del cinquantè aniversari de la UEC de Tortosa, un equip de cinc alpinistes de les Terres de l'Ebre té previst atacar els propers mesos de juny i juliol el cim del Gasherbrum II, muntanya de 8.035 metres d'alçada situada al Pakistan, a la serralada del Karakorum.

Els integrants del grup –Joan Josep Tirón, Nacho Bou Palmés, Víctor Navarro Camisón, Manel Navarro Andreu i Natàlia Lanau Franch– destaquen el fet que l'expedició és mixta, ja que el grup està format per una noia i quatre nois. "Que hi hagi una noia és prou important si tenim en compte que són poques les dones (i menys encara a Catalunya) que han pujat a un cim de 8.000 m", diuen a la pàgina web (*http://www.uectortosa.org/8000/8000.htm*).

L'expedició preveu fer l'ascensió per la via normal, anomenada Moravec o via clàssica.

És la ruta que va ser utilitzada en la primera ascensió a la muntanya, el 7 de juliol de l'any 1956, quan una expedició austríaca comandada per Fritz Moravec assolí el cim resseguint l'esperó sud-est. La segona ascensió no es va fer fins 19 anys després, a càrrec d'una expedició francesa. Aquell mateix any la muntanya comptà també amb la primera ascensió femenina que suposà al mateix temps el primer vuitmil fet mai per una dona.

Aquesta serà la primera expedició de les Terres de l'Ebre a un vuitmil. Els cinc membres de l'equip, tot i provenir de diferents llocs, tenen un vincle comú que és la UEC de Tortosa. La seva passió per la muntanya i els anys d'experiència d'uns i altres, amb sortides que han fet sols o conjuntament a muntanyes dels Pirineus, dels Alps o dels Andes entre altres, ens han conduït inevitablement, com a molts altres alpinistes d'arreu del món, a emprendre un somni que en aquest cas ha esdevingut comú: pujar una muntanya de 8.000 metres, una alçada només compartida per catorze cims de la Terra.

llengua i muntanya

Senyes

per Ramon Boter de Palau

Les senyes són els sistemes tradicionals d'orientació que han utilitzat els pescadors. Consisteixen en una línia imaginària que traça el pescador que parteix d'un punt de terra llunyà i que enfila amb un punt de terra ferma més proper a la línia de la costa. Les senyes s'utilitzen, en especial, per localitzar els fondals on els pescadors feinegen. Una senya molt coneguda pels pescadors maresmencs és, per exemple, el Montseny per Sant Mateu. La muntanya del Montseny, situada en l'última línia de les carenes des del mar estant, constitueix una senya cabdal, la qual s'enfila amb el turó de Sant Mateu, situat a la línia de carena que resta en primer terme. Aquesta senya concreta identifica un fondal determinat. El Montseny és en general una referència obligada per als navegants del Maresme. De fet, l'etimologia del topònim Montseny és prou aclaridora. La paraula prové del llatí (*montem signum*); és a dir, "la muntanya senyal" (Coromines, 1991). La seva elevació, especialment en relació a les muntanyes que l'envolten, fan del Montseny un massís que sobresurt notablement en la línia de l'horitzó del que constitueix la serralada Prelitoral. El Montseny també és una bona senya per als pescadors de la comarca de la Selva, al nord de la Tordera.

De senyes n'hi ha moltes. De fet, n'hi ha tantes com perspectives de diferents llocs sotaiguats vulguin situar els pescadors. No obstant això, les senyes que hem inventariat, són les que, en paraules del nostre informador Carles Torrents, són universals; és a dir, que són conegudes per la majoria de pescadors. Algunes senyes universals del Maresme són el castell de Burriac, el Montcabrer, els campanars de Santa Maria de Mataró i de Sant Andreu de Llavaneres. Aquest sistema d'orientació particular dels pescadors fa d'aquesta feina, probablement, l'ofici en què cal un més bon coneixement, fonamentat en l'experiència, de la geografia del seu entorn de treball immediat.

amb la col·laboració del Centre de Normalització Lingüística de Barcelona Delegació de l'Eixample

L'Slalom paral·lel consistia en dues pistes exactament iguals, on els corredors hi participaven per parelles, eliminant-se progressivament fins aconseguir la classificació final.
L'ànima d'aquesta prova d'esquí de tant prestigi per la UEC va ser en Fèlix Rodríguez. En el cartell veiem que el Patrocina la Pepeta Planas, la campiona nacional d'esquí, sòcia de la UEC, que va regentar el Xalet de la Molina una colla d'anys, des de la seva inauguració el 1956, fins que l'adquirirem en propietat el 1965. Serveixi aquest Àlbum de recordatori a Fèlix Rodríguez que ens va deixar en accident de parapent.

Pic de Spijeoles

(3.065 m)

pel Gran Diedre. Luchonnais

Horari: Fins al refugi 2 h 30' a 3 h. Del refugi al peu de via 2 h.
Desnivell: 800 m fins al refugi. 800 m més fins al peu de via i 300 m a la via.
Dificultat: D . En general passos de IIIº i IVº. Un pas de Vº-.
Material: Via justament equipada amb pitons. És suficient un joc de tascons o **friends**. *Segons l'època de l'any pot ser necessari piolet en l'aproximació.*
Època: Estiu-tardor.
Refugi: Espingo a 1.967 m. 80 places . Propietat del CAF de Toulouse. Guardat de maig a mig octubre.
Cartografia: Full "Loudenvielle" Esc. 1:25.000 de l'IGN francès. Mapa núm 5 "Luchon" a Esc 1:50.000. sèrie "Randonnées pyrénéennes" de l'IGN.
Accés: Des de Bagnères de Luchon, seguim la D-618 cap al coll de Peyresourde i fins a Castillon, on prendrem la D-76 fins al fons de la vall d'Oô a les Granges d'Astau a 1.139 m.

excursionisme

La Punta de l'Aigua

(1.093 m)

des de Paüls

El Baix Ebre

Horari: De 4 a 5 h per tot el circuit.
Desnivell: Uns 700 m.
Dificultat: Itinerari totalment a peu. Alguns passos de grimpada sota el cim.
Època: Tot l'any. A l'estiu la manca total d'aigua pot ser un seriós problema.
Cartografia: "El Port", Esc.1:30.000 de l'ICC. Poc útil, no pinta els camins.
Bibliografia: "Itineraris pels Ports de Beseit", de Jordi Bustos i Bernús. Ed. Prames.
Accés: Seguint l'Ebre amunt des de Tortosa, de dintre el poble de Xerta cal anar a buscar la carretera TV-3541 fins al seu final al bonic i amagat poble de Paüls.

excursionisme

Crabioules

(3.116 m)

per la cara sud

Vall de Benasc

Horari: 3 h fins al llac de Lliterola.
Desnivell: 1.150 m fins al llac. La via en fa uns 200.
Dificultat: AD- (IIº i IIIº) granit molt bo.
Material: Bagues llargues per a blocs i un petit joc de tascons. Piolet per a l'aproximació o el descens, segons l'època de l'any.
Època: Estiu i tardor per evitar la neu a l'aproximació.
Cartografia: Mapa "Valle de Benasque", Esc. 1:30.000. Ed. Alpina. També els dos fulls "Posets" i "Maladeta-Aneto" a 1:25.000 de la mateixa editorial.
Accés: Cal accedir amb cotxe al pont de Lliterola, al peu de la carretera que uneix el poble de Benasc amb el Plan del Hospital, a la cota 1.600, just passat el trencall que va als banys de Benasc.

Descripció: De les Granges d'Astau hem de seguir el sender principal de la vall que voregeant el llac d'Oô ens porta fins al refugi d'Espingo.
Continuarem pel camí que puja pel marge esquerre de la vall fins al fons del cercle. Quan creua a l'esquerra per pujar cap al Portillon hem d'abandonar-lo per prendre a mà dreta el que, menys marcat, s'enfila cap al coll de Gourgs Blancs i que passa sota la paret (2 h des del refugi).
La muralla oriental del Spijeoles és sens dubte la reina de l'afamat cercle d'Espingo, tant per l'estètica com per la qualitat i uniformitat del rocam. Les tres vies centrals són les més atractives i la del mig, la del Gran Díedre, es pot considerar gairebé la més bella via de IVº de tots els Pirineus. Molt homogènia , els primers dos terços transcorren per una canal xemeneia oberta, de molt bona roca, polida per l'erosió de l'aigua. En el darrer terç la canal s'obre en un immens díedre, tancat a un llarg de la sortida per un balmat que se supera d'una forma molt elegant. Una curta congesta, que normalment es pot voregear per la dreta, dóna accés a una petita barra esquistosa que es creua fàcilment fins a la base de la canal. Escalarem per la canal, sempre directament durant uns 200 m., amb una dificultat molt homogènia entre el III i IV, sovint en oposició i trobant bons relleixos per a les reunions. S'arriba a la base del gran díedre final. Una cornisa a la dreta permet assolir la seva aresta, per on surt la via *Directissima*. Dos llargs d'una escalada molt bella de IVº porten sota el balmat. Amb uns moviments dreta-esquerra-dreta (Vº- elegant, molt bona presa) se supera el sortint fins a un terreny més fàcil. Un darrer llarg de IIIº duu a la sortida damunt la cresta, a uns 50 m sota el cim.
Descens: Fàcil i evident per la via normal al SO, fins a les traces del camí que baixa a Espingo

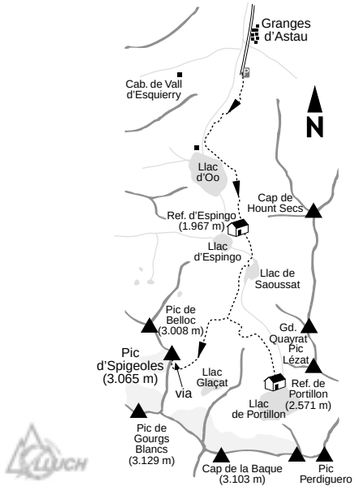

Descripció: L'itinerari circular i de paisatges canviants que proposem ens descobrirà un dels racons més bonics, solitaris i oblidats dels Ports. A la part alta de Paüls identifiquem el nostre cim i passem pel costat del cementiri per anar a buscar la pista que puja als camps. La multitud de trencalls fan d'aquest primer tram el més difícil i perdedor del circuit. Seguirem en general les marques de pintura vermella cada cop més esborrades i encararem sempre la Punta de l'Aigua mentre anem guanyant alçada sobre el poble. Els camps abandonats deixen lloc a boscos. Al cap d'1 h 30', al final d'una forta pujada arribem a un replà cobert de pins amb un aixopluc de pedra, el pla de l'Hereda, on abandonem el camí per un fi trencall a mà dreta, just a l'entrada. En deu minuts som sobre un terreny rocallós al coll de l'Avenc, que és l'històric pas entre Paüls i Horta. D'aquí cal davallar cap a la part alta del Vacarissal, una bellíssima fondalada coberta de gespa i pins on trobem un pal indicador de camins. Prenem el del coll de la Gilaberta. Seguim baixant la clotada fins a un vell pou d'aigua poc fiable on prenem un trencall que ja encara aquest vessant del cim, concretament la punta arrodonida i blanquinosa d'un esperó que ve del cim. Racó solitari on és fàcil veure cabres hispàniques. Passem per sota seu i arribem a un coll rocós on deixem el camí i grimpem fins al ja proper i planer cim de la Punta de l'Aigua que domina tot el sector nord dels Ports a banda i banda. Sorprenen els pins recargolats pel vent que hi trobem.
Retornen al collet rocós per baixar al cantó oposat al coll de la Gilaberta i on trobem un nou pal indicador. El camí de retorn a Paüls és evident i escarpat. El cim impressiona des d'aquí. Baixem seguint una cinglera que segueix la muntanya per tot el seu vessant nord. A mitja hora, sota el coll, la cinglera forma un gran plec, és la Cova Síria. Després un collet ens canvia de barranc i ens apropa de nou a Paüls. El darrer tram el farem entre ben cuidats camps d'oliveres centenàries, en un entorn encisador i ben diferent del del matí.

Pasqual Garriga

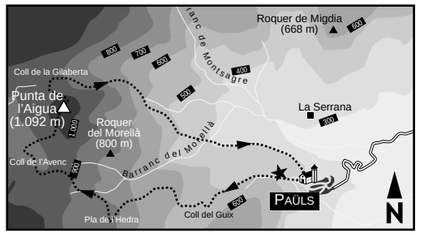

Descripció: Del pont de Lliterola seguirem el camí ben marcat i fitat que remunta, sempre pel marge esquerre, aquesta solitària vall (3 h. fins al llac). Acampada o bivac a l'alta capçalera del Lliterola, a la vorera oriental del llac. Indret extraordinari amb un ferm ambient "d'alta muntanya", obert i lluminós, gens opressiu i al recer dels grans cims de la contrada com són el Perdiguero, el Royo i la façana que baixa dels dos cims de Crabioules. Tot l'ampli vessant sud del Crabioules, en realitat és menys dret del que se suposa quan es veu de davant i permet enfilar-s'hi amb prou facilitat per tot arreu. El que es detalla en aquesta fitxa va ser dut a terme per Montse i Jordi Lluch el 1985. Al bell mig de la cresta que uneix els dos cims s'observa una marcada depressió. L'atac de la línia proposada es fa entre la vertical d'aquesta depressió i la del cim oriental. Ens haurem d'atansar a peu de paret fent un ampli revolt per la dreta i abastar la paret al peu d'un sistema de plaques d'excel·lent granit (30'). Com ja hem dit, l'itinerari a seguir no és pas obligat. Segueix al principi una línia directa (IIIº, IIº) per després anar girant cap a l'esquerra i cada cop amb més facilitat (gairebé sempre IIº). Assolida la cresta es pot optar per assolir el cim principal a l'E. De 3.116 m, o crestejant amb facilitat, anar directament a la punta occidental de 3.106 m.
Descens: Es fa a partir de la punta occidental, baixant fins a una primera bretxa que s'hi forma, anomenada Bretxa Mamy. Després cal baixar la canal a l'esquerra i recórrer el peu de la cara SO fins a remuntar el coll inferior de Lliterola, a 2.983 m, des d'on podem retornar al punt de partida.

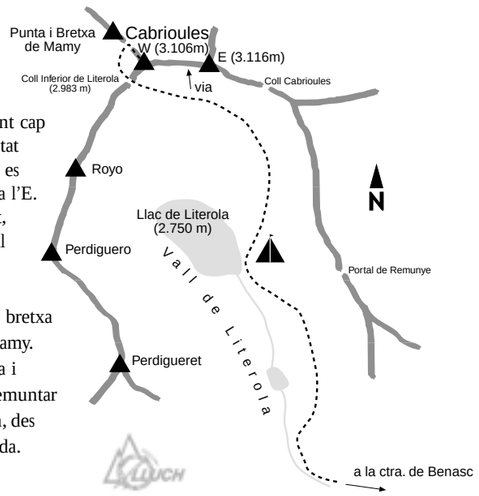

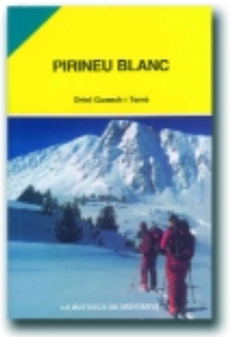

Pirineu Blanc
Oriol Guasch i Terré
La Butxaca de Muntanya, 8, desembre 2003
160x105 mm; 255 pàg. en b/n; fotos i croquis

Pirineus. Del Canigó al Carlit. Neu, mixt i gel
Pako Sànchez
autoedició, 2003
160x120 mm; 160 pàg.; vies traçades sobre fotos; en català, castellà i francès

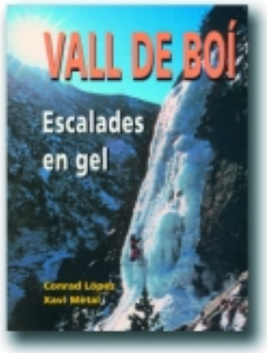

Vall de Boí. Escalades en gel
Conrad López i Xavi Mètal
autoedició, gener 2004
160 x1 20 mm; 390 pàg. a dues tintes; fotos i croquis

Gavarnie. Cascadas de hielo - Cascades de glace
José Isidro Gordito i Joan Quintana Paredes
Ice-Dreams.com, 2003
205 x 145 mm; 235 pàg. en color; fotos i croquis; en castellà i francès

Tot i que a aquestes èpoques la neu i el gel ja estan molt retirats de les nostres muntanyes, no volem esperar la propera temporada per comentar quatre nous llibres molt interessants.
Comencem per l'esquí de muntanya, que encara podem fer una última esquiada de final de temporada! I és així com presenta el seu últim llibre l'infatigable autor Oriol Guasch, que aprofita el format reduït de la col·lecció de La Butxaca de Muntanya per explorar nous enfocaments temàtics. Ens proposa de fixar-nos en l'evolució de la temporada hivernal en quatre èpoques diferenciades, cosa que ajuda a entendre'n les particularitats i, en cada cas, a saber triar un itinerari encertat, d'entre catorze d'arreu del Pirineu. Aquesta serralada, per la cota i latitud, experimenta profunds canvis estacionals.
Amb esquís i raquetes, el Pirineu oriental és molt concorregut de fa anys i amb varietat de traces, però per contra és una zona injustament trivialitzada per l'alpinisme català en les últimes dècades. La guia de Pako Sànchez reobre el panorama d'escalades més enllà de les massificades canals de Fajol i Infern, i es comença a saldar un deute pendent de fa molts anys amb la memòria del bressol de l'alpinisme a casa nostra, aparentment tan conegut. Només recull alguns itineraris assenyalats, però segurament serà una eina molt utilitzada i obre una línia amb aquest primer volum que fa esperar la continuació.
A l'altre extrem del Pirineu català trobem un cas diferent, una zona en gran auge. En la dècada dels 90 i al canvi de segle, l'escalada en gel a la Vall de Boí no ha fet més que créixer. Actualment és un pol d'atracció conegut, amb moltes propostes traçades, que ara queden recollides en una guia compacta que sistematitza la informació. És un catàleg complet (fins a les recents obertures) i ordenat, fet des del coneixement profund que permet als autors la seva dedicació professional de guiatge i instrucció. Però té unes mancances molt evidents en la fotografia que limiten la seva efectivitat.
Ben al contrari passa al gel de Gavarnie. Joan Quintana actualitza el seu llibret de ressenyes del 95 que immediatament va ser de referència. És una guia molt ben editada que revisa i amplia el munt d'itineraris glacials que permet l'amfiteatre més famós dels Pirineus a ambdós vessants de la serralada, i està escrita en versió bilingüe castellà-francès.

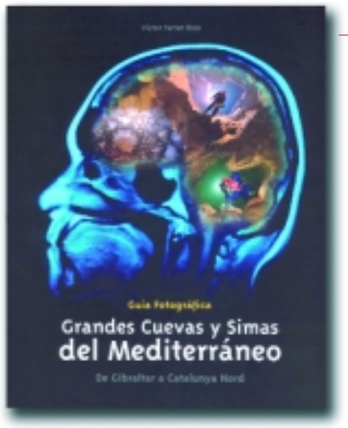

Grandes cuevas y simas del Mediterráneo. De Gibraltar a Catalunya Nord
Víctor Ferrer Rico
autoedició, març de 2004
270 x 215 mm; 344 pàg. a tot color; fotografies i croquis; amb CD-ROM audiovisual; en castellà

Fabulós, impressionant! L'espeleologia últimament tenia ben poques novetats editorials; sobre paper imprès poques alegries… Però aquest llibre trenca la situació i sorprèn amb una força inaudita, més encara per ser una autoedició. Recull algunes coves i avencs singulars de la franja mediterrània de la Península Ibèrica, tot incloent-hi el croquis topogràfic, la descripció i les indicacions per a l'exploració, però l'objecte de culte és la fotografia. No és una guia convencional de ressenyes, s'autoanomena guia fotogràfica. Hi ha una labor molt meticulosa de preparació i realització de les fotografies, que continua després en la maquetació i edició. Mostra un món màgic i meravellós per fer enorgullir els espeleòlegs i despertar l'admiració de qui desconeix el món subterrani. El tractament del detall és exquisit i revela passió i dedicació. Cal felicitar l'autor i els col·laboradors de l'equip FlashBlackCorb del GES del CM Barcelonès.

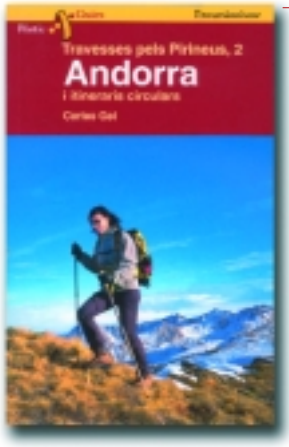

Travesses pels Pirineus 2. Andorra
Carles Gel
Ed. Pòrtic, març 2004
215 x 135 mm; 94 pàg. en b/n; fotos i croquis

Fa vuit mesos us presentàvem el primer volum de les guies de travesses que el prolífic autor de Ribes de Freser publicava per a Pòrtic. Seguint cap a l'oest, ja tenim una segona part que se centra en les muntanyes d'Andorra. Es tracta d'un recull de 24 itineraris circulars o travesses orientades a un públic ampli, més pensades com a excursions a peu per a l'estiu, de juny a octubre, a diferència d'un llibre publicat l'any passat amb Cossetània també d'Andorra, però d'ascensions hivernals i escalades. Anem ampliant la biblioteca…

Anoia, terra de camins
Agrupament Escolta Torxa
autoedició, 2002
210 x 150 mm; 94 pàg. en b/n; fotos i croquis

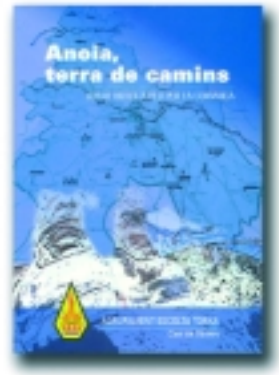

Malgrat que no és una estricta novetat, perquè ja té dos anys, serà bo de donar a conèixer aquesta feina feta per l'escoltisme en el camp excursionista. Amb una edició senzilla però efectiva aconsegueixen un bon resultat, ben acabat i d'estructura clara. La vocació de servei dels escoltes de la Torxa d'Igualada els va portar a recollir 18 excursions completes a la comarca de l'Anoia. Abans que la calor de l'estiu no forcegi massa, pot ser un bon moment per conèixer aquests camins.

Marc Janeras i Casanova

Webs de muntanya

Navegant entre ferrades... d'aquí

per Eduard Soler

D'un temps ençà, hem assistit al naixement i consolidació d'una nova activitat muntanyenca, que un cap de setmana rere un altre conquereix nous adeptes: ens referim a les vies ferrades. Lògicament, aquest èxit ha anat acompanyat necessàriament de publicacions i guies dins del món editorial i, com no podia ser de cap altra manera, de les corresponents pàgines web. Entre aquestes, en podem diferenciar de dos tipus: unes de caire més divulgatiu, en què podem trobar tot tipus d'informació sobre la localització, l'aproximació, el recorregut i la dificultat dels itineraris ferrats, i d'altres d'àmbit més particular, en què els protagonistes "pengen" les seves proeses, generalment en forma d'extensos reportatges fotogràfics. Ambdues opcions són perfectament vàlides per anar-nos fent a la idea del terreny que trepitjarem.

Posem fil a l'agulla. Pel que fa a les primeres, comencem per la de la FEEC. La informació que aporta aquesta web, **http://www.feec.org/Links/ressenyes.php?idGrup=126**, es basa en uns quants enllaços, no gaires, a altres pàgines, sobretot de França i d'Itàlia (Dolomites). També compta amb un fòrum sobre el tema, **http://www.feec.org/forum/forum.php?accio=llistar&IdGrup=40**, el qual es divideix en tres apartats (vies ferrades, opinió, i tècnica) i en què trobarem preguntes i respostes sobre l'estat de les vies i altres opinions, sempre subjectives lògicament, però, en un to força constructiu. Aquest és potser l'aspecte més interessant de la pàgina.

Una altra pàgina que s'acosta al món ferrat, és la popular i completa MadTeam, **http://www.madteam.net/foro/secciones.php/ferratas.html**, web feta per als bojos de la muntanya, tal com s'anuncien ells mateixos a la vistosa capçalera. De moment, però, aquí només hi podem trobar un fòrum bastant nou, sense cap secció de ressenyes pròpiament dita, només alguna que altra "piada" particular.

Una pàgina molt aconsellable de visitar just abans de començar l'aventura és **http://ferratas.barrancos.org**, on trobarem des d'un curs ràpid de progressió i material, fins a una exhaustiva classificació de les vies ferrades d'arreu de Catalunya i Andorra, passant per una breu secció d'enllaços i bibliografia. També es fa esment d'alguns itineraris per França i Itàlia. Però el millor, sens dubte, és la descripció dels itineraris mitjançant fitxes que ens informen de la longitud, desnivell, material, aproximació i recorregut.

Des de Benasc, la botiga més gran d'esports de muntanya de tot el Pirineu també es fa ressò del fenomen a la seva web **http://www.barrabes.com/typ/articulos.asp?id_articulo=1676** , amb un completíssim article sobre història, precaucions, material, tècnica de progressió, *cotació* i bibliografia de la ferrada, acostant-nos alhora a l'espectacular recorregut de la via *Els Sacs*.

Arribats a aquest punt, és l'hora d'esmentar altres pàgines que de forma puntual toquen el tema que ens ocupa, sense arribar-ne a fer un monogràfic. Per exemple, la versió electrònica del popular "De Vacances", **http://www.tvcatalunya.com/devacances/2002/reportatges/rep78398559.htm**, ens parla de l'experiència de tota una família, amb grans i petits, a la via Serralades de Mestral de l'Hospitalet de l'Infant. L'eminentment alpina **www.caranorte.com** en la qual podem trobar ressenyes d'escalada en roca i glaç de tot el món, també ens acosta a l'univers de les ferrades amb una molt bona ressenya de la Teresina (la mare de totes les ferrades a Catalunya), amb un format semblant a l'utilitzat per il·lustrar les vies d'escalada. **http://www.caranorte.com/resenas/directorio/europa/espana/catalunya/montserrat/santa_cecilia/teresina.php**. El GEAM-AEC de Reus ens descriu la ferrada de la Morera del Montsant, oberta per ells mateixos, amb un seguit de fotografies a **http://www.geocities.com/Yosemite/Forest/6424/ferrada.html**; i el Grup Excursionista del Camp de Tarragona ens ofereix completes ressenyes a la pàgina d'activitats realitzades **http://www.fut.es/~gect/actual2003.htm**: Montsant, Santo Cristo, Urquiza-Olmo, Serres de Mestral, Teresina, Dolomites...

Pel que fa al segon grup de pàgines web, al qual m'havia referit al principi en destacaré dues. La **http://www.olivella.org/Muntanya/ferrades.html**, en què l'autor ens mostra ordenadament totes les seves gestes amb un bon grapat de fotografies de qualitat. Us recomano una connexió potent o una bona dosi de paciència si us les voleu descarregar totes. I la **http://www.geocities.com/perebellido/aventura/via.htm**, en la qual trobarem una completíssima informació de totes les ferrades andorranes amb esquemes d'accés, i una breu descripció dels recorreguts. Val a dir que la informació que es pot obtenir a través de la xarxa, tret d'algunes pàgines concretes, encara és força escassa i poc ordenada, però de ben segur que cada cop en tindrem més i millor, en la mesura que es vagin materialitzant els projectes de continuació de vies ja existents i obrint-ne d'altres.

Salut... i bona ferrada!